

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

יום הכפורים פרק שמיני יומא

פב.

א) [מספחה פ"ד ה"ב],
ב) [זכרות סוף סנהדרין
עד ספחים דף כ"ה],
ג) [פסחים ס: סנהדרין
סו, דף ע"ג], ד) [פסחים
דף כה; וע"ס נטמן],
ה) [סנהדרין דף ע"ג,
ו) [סנהדרין דף טו] יבמות
ק"ד, וש"נ, ט) סוכה ב:
ע"ש גליון הש"ס.

הגהות הב"ח

א) גמ' לפני שנה
לדבריה ולפני שנים
לדברי תורה אלא לה'
ימתן קשיא: (ב) שם למע
נאמר ככל נפשך אלא
לומר לך אם יש לך אלם:

גליון הש"ס

[מכ"מ]
מתני'
התינוקות אין מענין
אותן וכו'. ע' גזיר דף
(כד ע"ל) [כח ע"כ]
במו"ק ד"ה (גמ') [גמ']
אין וכו': גמ' השלמה
דרבנן ליכא, ע"ן
כמו"ק דף ט"ז ע"א מוס'
ד"ה וכן מוס':

רבינו הנגאל

והשלמה נמי מדרבנן
חינוך קרי ליה: עובדה
שהריחה מאכילין
אותה עד שתישב
נפש, ח"ד עובדה
שהריחה בשר קדש או
בשר חזיר תוחבין לה
כוש ברוטב, נתייבשה
דעתה מוטב ואם לאו
מאכילין אותה רוטב
עצמה, לא נתייבשה
מאכילין אותה איסור
עצמו, שאין לך דבר
שעומד לפני פקוח נפש
חזן מע"ז וג"ע וש"ד
ופשוטה היא:

ליקוטי רש"י

[גרסא בדף כ"ג]:

הגהות וצינונים

א) [בכתי" השתא לפני
שנים וכו' לפני שנה:
ב) כ"ג רש"י, והרי"ף
ל"ג "בתינוקות" ול"ג
"בתינוק" בדברי רב
נחמן: ג) כ"ג רש"י,
והרי"ף ל"ג "בן י"ב":
ד) כ"ג רש"י, וג"ו הרי"ף
י"ב: ה) יש להוסיף
בתינוקות (הג"ר שמחה
מדפוסו, וכו"ה בראשונים
ובכתי" ע"ש המשך
הנוסח בתינוק):
ו) לפני שנים ניחא
כ"ל (גליון) ע"י
מהרש"א, ברק"ס ל"ג
כ"ל "לפני שנה ולפני
שנים": ז) כתי" אימא,
וכ"נ מרש"י (רק"ס):
ח) המשב
שבוירשלי ומשניות
דפו"ר ורוב הראשונים
א"ם נתייבשה דעתה
מוטב ואם לאו מאכילין
אותה רוטב עצמה, ליחא
בכמה ראשונים ונראה
שכ"ה ישר לשיטת ר"ת
המקומות] (גליון): ט) צ"ל הוי בש"ש עשרה (בארות המים, וכו"ה ברש"י על הרי"ף): י) יש להוסיף תיבת שנה
(רש"י, וכו"ה ברש"י על הרי"ף, והגהות ח"ו"ש שם שנת י"א): י"א) לבריאה (א"ו"ו סי' רעה, ב"י): י"ב) הס"ד
(מהרש"א): י"ג) א"ו"ו וכו"ה והבריאה: י"ד) בא"ו"ו בשלמא לרב הונא ו"רב נחמן: י"ה) צ"ל אמר (רש"י, וכו"ה
בא"ו"ו): י"ו) ר"ן וברטנורה וכו"ה והיא: י"ז) יש להוסיף אומר (בארות המים, וכו"ה בכתי" ובר"י וברש"י על
הרי"ף): י"ח) דפו"ר דה"ש"מ, מהרש"א והשלמה: י"ט) נדצ"ל שזאברה לו:

מתני' אין מענין אותן. אין חייבין למנוע מהן מאלל: **במחנכי**
אותן. לשעות לפני שנה שהיא סמוכה לפירקן פירקן הוי
בן שלש עשרה לנקצה וארבע עשרה לוכר שדך מיוקת להציא
שמי שערות צמחים עשרה ויום אחד דהיינו בתוך שנת י"ג והיא

פירקה לעונשין ומינוק צ"ג ויום אחד

נמלא שנת י"ד פירקו לעונשין ושנת י"ג

היא שנה הסמוכה לפירקו ושנת י"ד

היא שנה לפני שנה הסמוכה לפירקו:

או לפני שתי שנים. ה' שהיא לפני שמי

שנים סמוך לפירקו דהיינו שלש שנים

לפני פירקן. וצמחא פירך השמא לפני

שנים דהיינו ג' שנים אמרת מחנכי

לפני שנה דהיינו שנים מיעיאל:

גמ' בחו"ה. כמוש ומשום כח:

אמר רב הונא בן שמונה.

לצריא עזרה שמנה ונכנסה לתשע

וצמיוקת כדמסיים מילמיה דהוי שנת

תשע ארבע שנים לפני פרקה: וכן

תשע. לחולה שעזרה שנת תשע

ונכנסה לתוך עשר דהיינו ג' שנים

לפני פרקה מחנכי לשעות: בן עשר.

לצריאה שעזרה עשר ונכנסה לאחד

עשר וכן אחת עשרה למינוקת חולה

ונכנסה ל"ג משלימין מדרבנן. ה' בן י"ג

ונכנסה ל"ג משלימין מדאורייתא שהיא

פירקן צמיוקת הצריאה. והחולה

שוות צו: ורב נחמן אומר וכו'. לא פליג

רב נחמן אדרב הונא אלא מר פירש

מילי דמיוקת ומר פירש מילי דמיוקת:

תנן. מחנכי אותן לשעות לפני שנה

דהיינו שמי שנים ולפני שנים דהיינו

שלש בשלמה לרב נחמן ולרב הונא

דאמרי איכא השלמה מדרבנן

כדקאמרי א"ג ללדיהו הוי חינוך

הצריא ארבע שנים מתי למרו' למתני'

כולה צמולה וה"ק מחנכי אותן לשעות

שמי שנים לפני השלמת דצריאה שהם

שלש לפני השלמת דצריאה כדקאמר רב

הונא דשנה עשירית מחנכי את

התינוקות החולה לשעות שהיא לפני

שנה הסמוכה לפרק השלמת דצריאה

שהיא צמנת י"ג לחולה דהיינו לפני

שנים הסמוכים לפרק דאורייתא: א"א

ד' יוחנן קשיא. לדידיה לא מיחוקמא

מתמימין כלל דהא אמרינן. השלמה

מדרבנן ליכא דמימא מתמי' חדא

קמני כדאוקיימנא אליבא דרב הונא

ורב נחמן. ורישא צמולה וסיפא צצריא

כדאוקיימא רב סהדא נמי לא חוקמא דמתני'

קמני לפני שנה דמשמע שנים ולפני שנים

דמשמע ג' שנים אלא אימא מחנכי אותה שנה

סמוך לפירקן צמולה ושנים לצריא: תא שמע דתנא

רבא בר שמואל. שנה או שנים כר' יוחנן ולא תני

לפני שנה ולפני שנים: ד' יוחנן ניחא. ומנוק לה שנה

לחולה ושנים לצריא:

א"א לרב הונא ו"רב נחמן קשיא. דהא חינוך

לשעות הוא ופחות שצמיוקין שמי שנים:

מהא חינוך דקתני השלמה. לדצריאה נמי השלמה

דצריאה שמים לצריא לפני השלמה דאורייתא

אחת לחולה: ברתני' עוברא שהריחה.

העובר מריח ריח תצטיל והוא

מתאוה לו ואם אינה

אוחלת שניה מסוכנין: ע"פ בקיאיין. אם יאמרו

שני רופאים שהיא מסוכן אם אינו אוכל: גמ' בוש.

פלך. מוחצין לה כוש צרוטב של אותו

צטר ומולמלו: למה נאמר כ"ב מאורך וכו'. יאמר

החצב צטר וכו' שאליו חצב: ב' באשר יקום.

צטרע המאורסה כמיז: מה למדנו מרובא

לנערה המאורסה. שהיא פ' כמשפט הרולח

כן משפט הדצר הזה: מה נערה המאורסה

ניתן רשות. למליל להצילה מצעילה זו

צנפשו של צועל

זה להורגו עד שלא צא עליה כדכתיב

אין מושיע לה (דברים כג) הא יש מושיע

יושענה צלל יקדי תשועה: רוצח יהרג וא"ל יעבור.

אם יאמרו לו הרוג חצירך ואם לאו אהרוג אותך

יהרג ואל יעבור. אצל היא אינה מלווה

למסור את נפשה דהיא אינה עושה כלום

דקרקע עולם צעלמא היא ורואיה לדבר

אסתר: ו

אלא לרב הונא ו"רב נחמן קשיא. ולא מלי

לשנוי דסמוך לפירקן

ולהשלמת. לדצריאה קאמר דסמוך

לפירקן משמע פרק

דגלות י"ג שנים ויום אחד לתינוקת וי"ג

שנים ויום אחד לתינוק:

מה רוצח יהרג וא"ל יעבור. אף נערה

המאורסה יהרג וא"ל יעבור.

פירש רש"י ללא גרס מיהרג דהיא

לא מחייבא למימסר נפשה דקרקע

עולם היא וצריא ניחא הא דצוקף פ'

כן סורר (סנהדרין ע:). פירך והא אסתר

פרהסיא הואי ואמאי לא פירך והא

ג"ע יהרג ואל יעבור אפי' צניעא

ולמאי ללא גרס מיהרג ניחא לענין

ג"ע ידע שפיר המקשה דמתני קרקע

עולם אצל לענין פרהסיא דטעמא

משום חילול השם לא אסיק אדעתיה

דמתני ולהכי פירך והא אסתר

פרהסיא הואי ומשני לענין פרהסיא

נמי קרקע עולם היחה ומהני ותדע

דהיא ללא עזרה מעשה אין לה ליהרג

דהא מרואח ילפינן ורואח גופיה דיהרג

היינו משום דמאי חזית דמא דידך

סומק טפי וכו' וה"מ היכא דעבד

מעשה אצל אי לא עבד מעשה כגון

שרוים להפילו על התינוק כדי להורגו

ואם יעבד על ידס יהרגוהו כל

י

וה סמוך לפירקן ת"ש דתני רבה בר

שמואל תינוקות אין מענין אותן

ביוה"כ אבל מחנכי אותן שנה או שנים

סמוך לפירקן בשלמא דר' יוחנן ניחא

אלא לרב הונא ולרב קשיא אמרי לך

רבנן מאי חינוך נמי דקתני השלמה

ומי קרי לחינוך השלמה והא תניא

ז' אי זה חינוך היה רגיל לאכול

בשתי שעות מאכילין אותו לשלש

שעות מאכילין אותו לשלש מאכילין

אותו בארבע אמר רבא בר עולא

תרי חנוכי הוו: ברתני' עוברא

שהריחה מאכילין אותה עד שתשיב

לפני חולה מאכילין אותו ע"פ בקיאיין

ואם אין שם בקיאיין מאכילין אותו על פי

עצמו עד שיאמר די: גמ' ת"ד עוברא

שהריחה בשר קודש או בשר חזיר

תוחבין לה כוש ברוטב ומניחין לה על

פיה אם נתייבשה דעתה מוטב ואם

לאו מאכילין אותה רוטב עצמה

ואם נתייבשה דעתה מוטב ואם לאו

מאכילין אותה שומן עצמו שאין לך

דבר שעומד בפני פקוח נפש מע"ז

וגילוי ערוות ושפיכות דמים ע"ז

מגלן דתניא ר"א אומר אם נאמר

בכל נפשך למה נאמר ב"ב מאורך

ואם נאמר בכל נפשך (ב) אם

יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו

לכך נאמר בכל נפשך ואם יש

לך אדם שממונו חביב עליו מגופו

לכך נאמר ובכל מאורך גילוי ערוות

ושפיכות דמים מנא לן דתניא ר' רבי

אומר ז' כי כאשר יקום איש על רעהו

ורצחו נפש בן הדבר הזה וכי מה ענין

למדנו מרובא המאורסה אלא ז' ה"ז

בא ללמד ונמצא למד מה נערה

המאורסה ניתן להצילה בנפשו

ואף רוצח (כו"ז) מה רוצח יהרג וא"ל

יעבור אף נערה המאורסה יהרג

ואל יעבור ורוצח

אמר ר' יוחנן שנים לצריא ואחת

לחולה: אמר ר' רבי יוחנן.

אמר ר' רבי יוחנן. אמר ר' רבי יוחנן.

אמר ר' רבי יוחנן. אמר ר' רבי יוחנן.

אמר ר' רבי יוחנן. אמר ר' רבי יוחנן.

אמר ר' רבי יוחנן. אמר ר' רבי יוחנן.

אמר ר' רבי יוחנן. אמר ר' רבי יוחנן.

אמר ר' רבי יוחנן. אמר ר' רבי יוחנן.

נט א ב מ"ב מ"ג מהל'
שפחה עשור הל' י
סמג לאין סט טוש"ע
א"ר"ס ס' מרטו טע"ז:
ג ג"מ פ"ד מהל' מ"א
הל' ד ופ"ג מהל'
שפחה עשור הלכה ט סמג
לאין סט טוש"ע א"ר"ס ס'
מ"ז טע"ז:
סא ד מ"י פ"ה מהל'ס'
יקודי המורה הל' ג
סמג ע"ין ט טוש"ע י"ד
ס' קנו טע"ז א ג"כ אלפס
כאן ובסנהד' ס"פ ה דף
רע"ז:
פב ה ז מ"י פ"א מהל'
רוח הל' ה והל' י
סמג לאין קסד וסמג ע"ין
ע"ד:

הגהות הגר"א

א) גמ' לפני שנה
לדבריה ולפני שנים
לדברי תורה אלא לה'
ימתן קשיא: (ב) שם למע
נאמר ככל נפשך אלא
לומר לך אם יש לך אלם:
ב) כתי" השתא לפני
שנים וכו' לפני שנה:
ג) כ"ג רש"י, והרי"ף
ל"ג "בתינוקות" ול"ג
"בתינוק" בדברי רב
נחמן: ג) כ"ג רש"י,
והרי"ף ל"ג "בן י"ב":
ד) כ"ג רש"י, וג"ו הרי"ף
י"ב: ה) יש להוסיף
בתינוקות (הג"ר שמחה
מדפוסו, וכו"ה בראשונים
ובכתי" ע"ש המשך
הנוסח בתינוק):
ו) לפני שנים ניחא
כ"ל (גליון) ע"י
מהרש"א, ברק"ס ל"ג
כ"ל "לפני שנה ולפני
שנים": ז) כתי" אימא,
וכ"נ מרש"י (רק"ס):
ח) המשב
שבוירשלי ומשניות
דפו"ר ורוב הראשונים
א"ם נתייבשה דעתה
מוטב ואם לאו מאכילין
אותה רוטב עצמה, ליחא
בכמה ראשונים ונראה
שכ"ה ישר לשיטת ר"ת
המקומות] (גליון): ט) צ"ל הוי בש"ש עשרה (בארות המים, וכו"ה ברש"י על הרי"ף): י) יש להוסיף תיבת שנה
(רש"י, וכו"ה ברש"י על הרי"ף, והגהות ח"ו"ש שם שנת י"א): י"א) לבריאה (א"ו"ו סי' רעה, ב"י): י"ב) הס"ד
(מהרש"א): י"ג) א"ו"ו וכו"ה והבריאה: י"ד) בא"ו"ו בשלמא לרב הונא ו"רב נחמן: י"ה) צ"ל אמר (רש"י, וכו"ה
בא"ו"ו): י"ו) ר"ן וברטנורה וכו"ה והיא: י"ז) יש להוסיף אומר (בארות המים, וכו"ה בכתי" ובר"י וברש"י על
הרי"ף): י"ח) דפו"ר דה"ש"מ, מהרש"א והשלמה: י"ט) נדצ"ל שזאברה לו:

תורה אור השלם

א) ואהבה את ה'
אלהיו בכל לבבך
ובכל גפך ובכל
קוארך: (דברים ג, ה)
ב) ולעשר לא תעשה
דבר אין לעשר חטא
בנות פי באשר יקום
איש על רעהו ורצחו
נפש בן הדבר הזה:
(דברים כב, כז)

הוספות ישנים

בן שמונה בן תשע
במחנכי ובתינוקות.
ק"ל דאמר' נזיר פרק מי
שאמר הריני נזיר מגלה (דף
סא): גמרא האיש מדיר את
זנו נזיר כד"ל דאמר כדי
לחבוש צמנות זנו אין מנו
לא דכמו אין חייב לחובה
וי"ל דחסד לא חייב אלא
דוקא לענין נזירות אצל
ודאי לענין שאר מצוות חייב
לחובה וא"ת הא דלמיימין
בכל דוכתא (קטן אוכל
נבלות אין ג"ד מנויין
להפסדו השתא חובי
מחנכי אפרכי מאיסורא
מיעבא ואמרי ה"ר אליעזר
ממין דמיוך לא שייך אלא
שיעשה מצוה ולא פרושי
מאיסורא והא (דמנוהרין)

[דקרינן] הא [מיוך] נמא שמענין אותו ביה"כ אין זה אפרושי מאיסורא שמפרישין אותו מלאכל אלא הוא מיוך שמחנכי אותו
נמאות ועימאם את נפשוסיס וכו' אומר דמיוך לא שייך אלא באל אצל נאדם אחר לא שייך ביה מיוך הלכך נמי אין מוהרין
להפרישו ומעשה דהילוי המלכה שישיבה היא וצנעה גינה נכונה (שם) שמה הוא להם אב והחכם בןך אפילו לא היה אצל הא היתה
מתחנכה למנוה צעלמא. מ"י: חוץ מע"ז וגילוי ערוות ושפיכות דמים. הקשה רבינו יתחק ורבינו יעקב על הא דלמיימין
גריס כחכות (דף ט: ג) גבי נעושה שהיו מוסרות עלמן לפי שאסורות לנעליהן ולדרוש להו דלחום שרי ומה מועיל פי לחום שרי ואינה
אסורה לנעלה מ"מ י"ט לא למסור נפשה כדלמיימין האל ואומר ר"מ דעבוי"ס לא שייך גילוי ערוות דא דמתנא אפקייה לרבייה
דעוד חוכים וכנהמה דמי כדלמיימין נעושהין על האטקה (עיינא ט) ומיכא רחיה מדלמיימין פ' בן סורר (סנהדרין ע:). והא אסתר
עלמה וגיורסה והמירה דחה ונשאה העבו"ס ותורו ותגירו שיהם והמיר רבינו יעקב לעבו"ס שנתגיר לישאה ואמר משום
לו ה"ר יתחק דר' מרדכי על זה דהא קא מתוך דלא דרשינן להו דלחום שרי משום פרוות שהיו נעללות בלחן והיו
באשר רשעו מעשה דהילוי המלכה שישיבה היא וצנעה גינה נכונה (שם) שמה הוא להם אב והחכם בןך אפילו לא היה אצל הא היתה
מתחנכה למנוה צעלמא. מ"י: חוץ מע"ז וגילוי ערוות ושפיכות דמים. הקשה רבינו יתחק ורבינו יעקב על הא דלמיימין
גריס כחכות (דף ט: ג) גבי נעושה שהיו מוסרות עלמן לפי שאסורות לנעליהן ולדרוש להו דלחום שרי ומה מועיל פי לחום שרי ואינה
אסורה לנעלה מ"מ י"ט לא למסור נפשה כדלמיימין האל ואומר ר"מ דעבוי"ס לא שייך גילוי ערוות דא דמתנא אפקייה לרבייה
דעוד חוכים וכנהמה דמי כדלמיימין נעושהין על האטקה (עיינא ט) ומיכא רחיה מדלמיימין פ' בן סורר (סנהדרין

הטור [שם] כתב צסס ראצ"ה דאכולין שאין ראויין לאכילה מותר אפילו לכתחילה, חכ דלא כרמז"ם [שם]. וכתב שאגת אריה [סי' ע"ד] דרמז"ם יליף ליה מחומץ לכתחילה אסור, וראצ"ה ס"ל שאני חומץ דעובא חייב א"כ פורתא נמי לכתחילה אסור דחי לאלטרופי, ורמז"ם לטעמיה דחינו מחלק בחומץ צין עובא לפורתא, אלו דצרוי ז"ל. ודצרוי אינס מוצנים לי, דאס נאמר דאע"פ שפורתא מחיק מ"מ חי לאלטרופי מקרי שיטתה הרבה אחריו, א"כ מה"ע נמי יאסר ציר ומוריים משום שיטתה מים אחריו שני, ודוחק לומר דלא מלטרף עם מים דלא שוו ציעוריהם שני, חכ אינו דחי היה ראוי לשתיה היה שיעורו שזה לשיעורא דמים שני.

עוד יש לעיין צמ"ש רמז"ם [שם ה"ד] דשיעור לירוף שחיה היא צכדי שחיה צאכילה פרס היינו לענין עומאה ולא לענין איסור וחיור ויה"כ, ונדחק מאד (צכ"מ) [צמ"מ] מנ"ל לרמז"ם הא, וצמ"מ למלך [ה' צרכות פ"ג הי"צ] וצחוס' יה"כ [פ' ע"צ ד"ה אמנס] ס"ל עפ"ז דאין לצדך צרכה אחרונה על שתיית הקאפט, דצטוחה רביעית צצת אחת צטלה דעחו, וצטוחה ומפסיק חו לא הוכ צכדי שתיית רביעית, וצכנה"ג לא"ה פליג וס"ל דלענין צרכה אחרונה מודה רמז"ם דשיעור לירופו צכדי אכילה פרס ע"ש סי' ר"ד [וצצאה"ע ושע"ת שם סק"צ]. - ונ"ל להוכיח ככנה"ג.

מזוג היינו דוקא פורתא פי' ח"ש, ואף זה רק בדיעבד עיי"ש. ולכאורה גם לפי הגירסא שהעתיק מרן יש לפרש ע"ד זה, דתחלה אמר שלא התיר אלא בדיעבד ודוקא חי (אבל מזוג חייב כרת), ואפי' לפי דעתכם שהתירי מזוג היינו דוקא פורתא (ודוקא בדיעבד). ואולי לא ניחא ליה למרן פי' הב"ח, רלישנא: "אימר דאמרי אנא" משמע דרב גידל גופיה חי איירי בהכי, וצ"ע. (זה לא כמ"ש ב"אבא סופר" שבס' חי' סוגיות הנ"ל, ונדפס בחי' מסכתין מהדו"ק, דלפי גירסת הב"ח ל"ק קושיית מרן).

(שנד) צ"ב הכוונה, הנה דעת רי"ו המובא בבי" ובב"ח שם דכל המשקין שא"ר אם שתה מהם טובא חייב. והסביר הב"ח דכיון דשתה הרבה וריוה צמאו הרי נהנה מהם עיי"ש ובטו"ז שם. ולפי"ז בין בחומץ בין בשאר משקין שא"ר ח"ש אסור דחזל"א ע"י חומץ ומשקין שא"ר גופיהו. אבל לפי הכנת השאג"א בשיטת ראבי"ה דרק לענין חומץ חייב בשתה טובא יהיה מטעם שיהיה, (וכ"נ דעת רבינו יונה ברכות כ"ח ע"ב מדהרי"ף ד"ה על החומץ). א"כ במשקין שא"ר לעולם פטור דאזוקי מזיק ומה שייך להשלים השיעור ע"י מים. ובסמוך ד"ה ולבאר, כתב מרן ג"כ כיו"ב, אך שם הוא מוכן, דחומץ פורתא משיב את הנפש ושפיר חזל"א עם מים.

(שנה) ר"ל דציר ומוריים וכן חומץ א"א להתחייב עליהם כ"א בשותה פורתא (בצירוף מים), ואילו מים שיעורם וחיוכם כמלא לוגמיו. - כ"נ הכוונה. (אבל אין לפרש דר"ל דשיעור מים הוא כמלא לוגמיו, ושיעור ציר ומוריים ע"י צירוף מים הוא עד שישתה הרבה, דהא כן כתב גם בסמוך ד"ה ולבאר, והתם הלא סגי בצירוף מים עד כמלא לוגמיו, דהא חומץ פורתא משיב את הנפש).

(שנו) ע"ע בסמוך ד"ה ולבאר.

כי גם מלות תשובה לריכה שתהיה צממחח לצ"ש ואי אפשר צלי אכילה ושתייה, וצ"כ יום התשובה אי אפשר לאכול על קן שמחים יום שלפני זה שני).

כל האוכל ושותה בתשיעי מעה"כ כאילו התענה תשיעי ועשירי. [עיין לעיל ד"ה ועניחם (השני)].

בעזה"י. דרשה לשבת תשובה תקע"ב לפ"ק פה ק"ק

פ"ב. פתיחה. ביומא פ"א ע"ב פיסקא שתה ציר או

מוריים פטור הא חומץ חייב שני).

[דרש רב גידל וכו' אין הלכה כרבי]. יש לדקדק מ"ע פסק

רב גידל הלכה כרובן לא כסתם משנה. עוד יש לדקדק

צמה עשו הני אינשי דמזגו ושחו לכתחילה עובא. ורמז"ם [ה' שציתח עשור פ"צ ה"ה] לא מיייתי לחלק צין עובא לפורתא שני, וכתבו כל האחרונים שהיה גורם צהיפך וקאי עובא אמוג, ולזה הסכימו צ"ח [או"ח סי' תרי"צ] וע"ז [שם סק"ז] ומג"א [סק"ה] ולח"מ וחוס' יוה"כ ע"ש, ולא צבינותי מה הועילו דאכתי ה"פ צס"ם אימר דאמינא דיעבד לכתחילה מי אמינא, ודיעבד נמי חי אצל מזוג אפילו דיעבד חייב כרת, וחי צדיעבד נמי לא אמינא אלא פורתא אצל עובא לא, וא"כ לעולם קאי החילוק שבין פורתא לעובא אחי ולא אמוג שני).

"שיעורי העשירי אינו נרצה לפניו מפני שהוא כדאגה אלא אם שמח בט' או מקובל תענית העשירי".

(שנ) מן הענין להביא דברי מרן בעל התעור"ת בשיר מען דברים עמ' ס"ד ר"ה מעולם, שתמה על שאומרים הוידוי כיה"כ בנעמת קול נעים מאד, והלא הוידוי צ"ל בכבי ותחנונים. ותירץ לפמ"ש הרמב"ם בפ"ק מהל' תשובה דהתשובה היא מ"ע, א"כ המצוה צריכה להיות בשמחה, לכן אנו מנעימים בשמחה ואומרים הוידוי בקול נעים לכבוד המצוה.

(שנ*) דרושים ואגדות חת"ס (ירושלים תשנ"ח) עמ' רל"ח ד"ה ככל. (וכזה נתן טעם למנהג הח"ק לעשות את מוצאי יום ז' אדר למשתה ושמחה עיי"ש).

ובחי' פסחים ב' ע"א (ד' א') ד"ה וכוה י"ל, כתב בתו"ד "כשם שהאוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי, ה"ה נמי בהיפוך [דאם אינו אוכל בתשיעי לא נחשב לו תענית עשירי]. ואולי נתכוין להני"ל. (ובהגהות חכ"ש שו"ע סי' תר"ד העלה ג"כ דאם אינו אוכל בט' גם תענית עשירי לא הוי תענית עיי"ש טעמו).

(שנא) נדפס בחי' סוגיות (ירושלים תרנ"א) סי' י"ז.

(שנב) "ואמאי כי היכי דחייב בחומץ מזוג משום דאמר אימור דאמרי אנא חי וכו', ה"נ הו"ל לחיובי בשתה חומץ חי הרבה דהא אמר אימור דאמרי אנא פורתא וכו', דמשמע דכל דהוי טובא הלכה כרבי דמחייב" - לשון הב"י סי' תר"ב.

(שנג) המעיין בב"ח ובתוס' יוה"כ יראה דגירסתם הוא, אימר דאמרי אנא חי מזוג מי אמרי, אימר דאמרי אנא פורתא וכו' אימר דאמרי אנא דיעבד וכו', ופירושו, דתחלה אמר שלא התיר אלא חומץ חי (ודוקא בדיעבד), ואח"כ אמר אפי' לפי דעתכם שהתירי

י"ש וכדומה - והשתחא לפ"ז אומר אני בעת, דרבי ורבנן לא פליגי במליצות אי חומן משיב הכפש או אזוקי מזיק, דנחוי חק, חבל לכר"ע פורתח משיב נפש וטובח אזוקי כטבע משקן חמוליס כאלו כידוע, ושיטור פורתח היינו פחות משיחית מלא לגמיו הרבה, והשתחא לענין תרומה שכתב רמב"ם שם [כ"ב] דשיטורח של משקן הוא ג"כ זכוית שהוא שליש רביעית, וכחז עוד שם [כ"ג] דזכוית משקן חס שהחן מטע מטע מלטרק זכדי שחיית רביעית, והשתחא לפ"ז יכול לשתות פחות מחלי זית, ופורחח כזה זודלוי משיב נפש, ומש"ה מודיס חכמים לרבי דחומן משיב הכפש ומחייב, וזיב"כ דשיטור שחייתו מלא לגמיו וליורפו זכדי שחיית רביעית, זכה פליגי, רבן ס"ל כדעת מג"א הכ"ל משו"ה פטור, דממנ"פ, אי שותכו זכח אחת כשיטורח הכ"ל טובח ומזיק, ואי שותח פורתח פורתח הרי הוא פחות משיטורח, ואע"ג דמייחבא דעתח זכדי דכרי חומן פורתח משיב נפש לכר"ע, מ"מ שיעורח חגמרח רחמנח למשה וכיון דזכיר ליה שיעורח לא מחייב, ורבי לעטמיה אזיל דס"ל דמייחבא דעתח תליח מילתח דיה"כ, וכיון דפורתח מייחבא דעתח מחייב דפורתח, וכיון דהלכה רווחת זכוליה תלמודח דשיטורח הכ"מ משו"ה פסק רב גידל דלא כרבי שסו.

והשתחא מוכח ע"כ כדעת כנה"ג דלענין זרכה מודה רמב"ם דשיטור לירופו של משקח הוא זכדי חכילת פרס ושפיר מזרכין זרכה אחרונה על חקאפט, דאלת"ה קשה על הרמב"ם שפסק זכדיח זכ"ל זרכות [פ"ח ה"ח] דמזרכין על החומן זרכה אחרונה, וקשה היכי אפשר חא שיעור משקן לזרכה אחרונה זרביעית, ואי ס"ד דגם שיעור לירופו זכדי שחיית רביעית, ח"כ לריך לשתות רביעית חומן זכח אחת ואזוקי קח חזיק וחיך יזכך זרכה אחרונה, אע"כ שיעור לירופו זכדי חכילת פרס ומשכחת לה דשתח רביעית והפסיק זיניחס טובח, וזלנד שלא ישהה זין שתיח ראשונה לחרונה יותר מזדי חכילת ג' זיליס שהוא זמן טובח ששה, ומזכך זרכה אחרונה שסו, וח"ש הכל שסו.

שסג) דרוקא בקריש מצטרף, דאע"ג: "דאר"ל ציר שע"ג ירק מצטרף לכותבת ביה"כ, החם משום יתובי דעתח הוא, בכל דהוא מיתבא דעתיה, הכא משום איצטרופי הוא אי קריש מצטרף..." - לשון הגמ' שם.
 שסד) ע"ע בזה לעיל ע"ד ע"א ד"ה ובמה שכתבתי לעיל.
 שסה) והוא לערך ט' דקות - עיין שרת ח"ו סי' ט"ז.
 שסו) עיין בהערות שבסוף הספר.
 שסז) עיין שרת חתן סופר סי' ד' (שנכתב שנת תרל"ג) ע"ד עדותו של הגה"צ אברק"ק קליינוורדיין וצ"ל בעל פני יצחק שבעת שזכה לקבל פ"ק החתם סופר הורה לו הלכה למעשה שמזרכין זרכה אחרונה על קפה חם שאי אפשר לשתותו במהרה בלי הפסק. והיוח שלא מצא החתן סופר וצ"ל מבואר בספרי החת"ס טרח לבאר אח הוראתו עיי"ש, והרי לפנינו מפורש יוצא טעמו ונימוקו. (חי' אלו נדפסו שנת תרנ"א).

תו יש מקום עיין זפ"י מתרומות [כ"ז] פסק דשתח חומן של חרומה משלם קרן וחומש, ומייתי ליה כ"מ מירושלמי [זפירקן סוף ה"ג] דחכמים מודיס לרבי זחומן שהרי משיב הכפש. וקשה חא זיוס הכיפוריס פליגי והלכה זרכן. ליישב חקדים ע"ז זכ"ח סי' ר"י [סק"ח] דס"ל דעל יין שרף שח"ח לשתות רביעית דמזיק ליה, ופורתח משיב הכפש, הכ"ל פורתח שיעורח דידיח ומזכך זרכה אחרונה, ויולח ידי חזבח לענין קידוש חס הוא חמר מדינה, ומג"ח פליג עליו זסי' ק"ן סק"ד דשיטורח הכ"מ זרביעית, מה לי זמשיב נפש, וכיון דרביעית מזיק ליה ח"ח לזכך זרכה אחרונה זשום חופן, והלכתח כותיח דמג"ח זכה, מ"מ לענין יח"כ י"ל למחי דחמר רבי לעיל פי' ע"ח דשיטורח דיה"כ זכותח משום ששיח הכחז זמשמעו שיו חכמים זשיטורו זככותח, משמע שאינו הכ"מ חלל הכחז מסרו לחכמים והם זבינו דמשיב נפש תליח מילתח, ח"כ אפשר דחיתח לע"ז דזמדי דמשיב נפש זכל שהוא מחייב זכל שהוא. מיכח י"ל דלמחי דחמר ר' יוחן חתם שיעורים וחליצין שני' הכ"מ וחיכח דמזכך ליה חקרח חרן חטב ושטורח וגו', וחרן זית שמן ודבש קחי חכותח הגסה זיוה"כ שח, ח"כ משמע זחדח מחתח מחחיכו דכותח דיה"כ הוא הכ"מ כמו כל השיטורים שט), דאע"ג דלמסקנח קיי"ל דחאי קרח חסמכתח זעלמח הוא, מ"מ מוכח מה דכותח יח"כ הוא זכלל שיעורח הכ"מ שחמר ר' יוחן, וכחי קיי"ל זכולי תלמודח ולא תליח מידי זמייחבא דעתח שסו.

ובזה מיושב זמה שפסק רמב"ם חתם זבעור וזרוע זכ' עומ"ח פ"ד ה"ד] דמלטרק שסא) חפילו לא קריש, והקשו עליו שסו) מש"ם דחולין ק"כ ע"ש שסו). ולפי הכ"ל ח"ש, דס"ל לרמב"ם דלמחי דקיי"ל דחן העטם משום מייחבא דעתח ח"כ כי היכי דזיב"כ מלטרק ליר שעל הירק הכ"ה נמי זעלמח לענין עומחח.

והשתחא לפ"ז דהרן לזכרי מג"ח דחפילו לענין יח"כ זעיין שיעור שלם אע"ג דמייחבא דעתח זכל שהוא זכגן

שנז) לפנינו: שיעורין ועונשין. אבל כ"ה בזוכה ה' ע"ב: א"ר שיעורין חציצין ומחיצין הלל"מ.
 שנה) עיין סוכה שם.
 שנט) וכבר מבואר זן ברמב"ם בפיה"מ טד"ה יום הכיפורים, אחר שהסביר שיעור כותבת ומלא לוגמיו, מסיק: "וממה שאתח חייב לזכרו תמיד כי כל השיעורין שהם בכל התורה הם הלל"מ". וכ"כ הריטב"א במתני' ריש פרקין והקריח ספר רפ"ב דה' שביתת עשור. (וכיו"ב כתב הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ ד"ה וכאשר, ובשבה"ל סי' שנ"ט). ועיין בהערות שבסוף הספר.
 שס) פי' במייחבא דעתיה לחודיה לחייב אפי' פחות מכשיעור כמו י"ש וכדומה, אבל ודאי דבעינן נמי יתובי דעתח דמה"ט העלה מרן לעיל ע"ג ע"ב ד"ה ונ"ל עוד, דביה"כ בעינן הנאת מעיו.
 שסא) המרק לשיעור זביצה לטמא טר"א.
 שסב) עיין כ"מ.

וע"ד דרוש מוסר מה שדקדק לדרוש כן ציצברי דגש, י"ל
ע"פ דאיתא בש"ס חולין [קכ"ז ע"א] נרשאה נשקך
וכו' מגלימא שפירא דחוי עלך, ואמרינן הכס חרץ חרץ חרץ
שמעי דבר ה', לא אצב נרש שמוע דבר ה'. ובחי' שס שט)
אמרחי דכתיב האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי,
ופירשו המפרשים דהגדולים מכוונים שמים והקטנים בשם חרץ
יכונו, והנה יש צעלי דרך חרץ ויש צעלי מקרא ויש צעלי משנה
[קידושין מ' ע"ב], וכולם לריכים לבעלי התלמוד ולריכים לשמוע
דבר ה' זה הלכה מפי בעל התלמוד, ונמאלץ לפ"ז ג' כחות
אנשים שהם צעלי דרך חרץ צעלי מקרא וצעלי משנה כולם
יכונו בשם ארץ, והם יאזינו לדברי בעל התלמוד, על כן אמר
חרץ חרץ חרץ שט) שמעי דבר ה', והוא פסוק (ציוחקהל)
[צירמ' כ"ב כ"ט], והיות כי אמרו שס כי ציצברי דגש אינו
מן היישוב ופי' חוס' שאינם לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך
חרץ, על כן אינם נכללים בזה הפסוק, ויפה אמר לא אצב
נרש שמוע דבר ה' בכלל ג' כחות חרץ הרמחים בזה הפסוק.

והירצא מהג"ל כי אנשי נרש רעים וחטאים היו מעוול וחומץ,
והגזן מכוונה בשם חומץ, והנה חטא הגזילה משונה
משאר חטאים בשני דברים, א' שכל החטאים לא שביק היתירא
ואכיל איסורא, משא"כ בחטא הגזל כי הרגיל בו ערב לאיש
לחם שקר שט) ומיס גנובים ימתקו שט), ועוד זו שנית שכל
החטאים מתכפרים משא"כ חטא גזילה שאפילו מציא כל אילי
נציות בעולם לא יתכפר לו עד שישיב הגזילה אשר גזל. והיינו
דברי רבי שאמר חומץ משיב הנפש, ר"ל הגזילה לגזן יעורר
ויבזשם לו ויש לו ממנו משיבת נפש. ומ"מ גם דברי חכמים
אמתיים שאמרו החומץ אינו משיב הנפש, ראונו הנפש הרוחני
לא תשוב לשרשה ומקורה כל זמן שהחומץ והגזל אלל הגזן.
והנה אמר"ל [צ"ק ל"ד ע"ב] אין מקבלין מהגזלנין החחרים
בחושיה כשרוב מחייתם בגזל משום שלא לנעול דלת בפני השבים
כמו שאמר"ל [שס] מעשה צדיק אחד שראה לשוב וא"ל אשתו
ריקה אפילו אצבע אינו שלך, והיינו דמרווח כי אמינא אנה
פורחא אצל עובא מי שגנב עובא כל כך שקשה לו להשיב
הגזילה אזי יש לו תשובה צלי החרת הגזל.

ועוד אמרו אמ"ל [שס ל"ה ע"א] גזל מריש ונכחו בצירה אינו
לריך לקעקע כל הצורה משום חקנת השבים, והיינו כי
אמינא אנה חי, דהיינו שהגזילה צעינא, אצל מזוג מי אמינא
ר"ל שהגזילה מזוג ומעורב עם דברים אחרים, לא אמינא.

ולבאר צמה טעי בני אנשי דגש, אקדים דברי ר' יוחנן
וברייתא ריש פירקין [ע"ד ע"א] דחלי שיעור אסור
מן התורה מחרי טעמי, חדא דחוי לאלטרופי ועוד משום דכתיב
כל חלב לרבות חלי שיעור וה"ה לכל איסורין שבחורה, ועיין
ר"ן פ"ג דשבוט ועיין נושאי כלי רמב"ם בהל' חמץ [פ"א
ה"ז] לענין כל שהוא חמץ - והשתא רב גידל דדרש אין הלכה
כרבי, טעו הם בחרי וחלת מילי, א' דהוב ס"ל כיון דעובא
מחיק ואפורתא לא מיחייב א"כ הרי לא חוי לאלטרופי עם
החומץ בשום אופן, ועם שאר משקין לא ילטרף שהרי לא שוו
בשיעוריהם וממילא מותר אפילו לכתחילה לגמוע חומץ, וטעו
בזה דחי נמי לא שייך חוי לאלטרופי מ"מ לכתחילה אסור
משום דכתיב כל חלב לרבות חלי שיעור אפילו היכא דלא שייך
חוי לאלטרופי שט). עוד טעו דחי נמי לא כתיב כל חלב מ"מ
אסור הכא לכתחילה משום דחוי לאלטרופי עם שארי משקין שט),
ולא שייך למימר לא שוו בשיעוריהן, דהא אי הוב שייך שחיית
חומץ שאינו מחיק היה שיעורו שוב למיס, ורק משום דמחיק,
ואי הוב עושה שום פעולה באופן שלא חיק היה חייב, וא"כ
אסור לכתחילה אפילו פורתא. חו טעו בני אנשי, למאי דהוב
ס"ל דחומץ אינו שוב בשיעורו עם מים, כי היכי דמותר לשחות
מעט חומץ אפילו לכתחילה לערב החומץ עם המים ולשתותו,
דזה דומה לזיר שעל הירק [לעיל פ' ע"ב] אי לאו דאורחא
בהכי ומייתצא דעתיה לא היה מחייב צירוף שניהם כיון דלא
שוו בשיעוריהן וה"נ מים עם חומץ, וגם זה טעו גדול דאפילו
אי האמת כן דחומץ ומים לא שוו בשיעוריהן, מ"מ אינו דומה
לזיר שעל הירק, דהמערב מים עם חומץ אפילו יהיה רובו
חומץ מ"מ הכל מתמזג ומתערב ונעשה משקה אחת ופנים
חדשות צאו לכאן ומשיב הנפש בכשיעור ומחייב עליו.

והן הנה דברי רב גידל, אימר דאמרי אנה דיעבד לכתחלה
מי אמינא, דהרי כתיב כל חלב לרבות חלי שיעור אפילו
לא חוי לאלטרופי. וחוי אפילו צלא קרא דכל חלב מ"מ כי קא
אמינא פורתא, אצל עובא אי היה משיב נפש מי קא אמינא,
דודאי היה אז שיעורו במלא לוגמיו כמו שארי משקים, וא"כ
שפיר חוי לאלטרופי עם שארי משקין ואסור לכתחילה. ועוד
כי אמינא אנה חוי אצל מזוג עם משקה אחריתי בעל מיניה
שם חומץ ופנים חדשות צאו לכאן וכנ"ל. וא"ש נמי מה שפסק
רמב"ם דמשקין כליר ומוריים אסורין לכתחילה היינו מכל חלב
כנ"ל וק"ל.

שע) ח"י מהדרוא זו אינם לפנינו, ובחי' הנרפסים (ממהדרוא
מאוחרת) כתב ג"כ פ"י זה.
שעא) ג"פ כנגד שלשתן.
שעב) משלי כי י"ז.
שעג) שם ט' י"ז.

ובשו"ת גינת וורדים או"ח סי' י"ז כתב ג"כ דבדבר חם אפי'
משתהה בשתייתו זמן מרובה מודה הרמב"ם דחייב לברך ברכה
אחרונה עיי"ש. (הערת מהר"י סופר שליט"א).

שסח) עיין לעיל ע"ד ע"א ד"ה גופא.

שסט) עיין לעיל הערה שניה.

ונראה דהיינו אם אירע ק', אזל בגונז מתחילה ע"מ לצנותו צבירה כדי שלא יצטרך להחזירו לאחר זמן, בודאי לא יועיל לו ערמוניותו ונריך לקעקע כל הצורה ולהחזיר מריש לצעלו, ונראה דאינשי דלא מעלי דנרש הערימו סוד וגזלו כל השנה ועירבו עם כמה חלקים היתר כדי שלא יהיו נריכים להחזיר, והיינו דמגו חלה ועירבו עם כמה חלקים היתר כדי שלא יהיו נריכים להחזיר (והיינו דמגו חלה), וא"ל רב גידל אימר דאמרי אנה דיעבד אזל לכתחילה לגזול ע"מ לערבו ולצנותו צבירה הא לא קאמינה שעה.

דף פ"ב ע"א: התינוקות אין מענין אותן ביה"ב.
פירש"י אין חייבין למנוע

מכן מאכל. ועיין מ"ש בספר חוספות יב"כ דדוקא כשאין רואין לאכול אזל כשרואין לאכול איסורה נמי איכא למנוע, והוליא קן מלשון העור [סי' תרע"ז] ומשמע דעמא משום דאיכא סכנה למנוע מאכל מקטנים כאלו, ונסתייע מלשון הרמב"ם [ה' שביחא עשור פ"ב ה"א] ע"ש. ואני אומר אי איכא סכנתא לית דין וליה דין שאסור למנוע מהם, אפי' אם יראו להתענות כופין אותן שלא להסתכן, אלא צליכא סכנתא, ומ"מ דוקא כשיראו להתענות אזל אם לא יראו איסורה איכא כמשמעות העור ומטעם שאפרש צנח"י והוא, דהרי פשוט בדברי חז"ל דחיר מביא קרבן על שזיער עלמו מן הדין, ומינה חל המהטעה על מגן שחייב על זה, וכן אמר שמואל להדיא במס' תענית [י"א ע"א], והמתירין להתענות למאן דמלי לנעורי נפשיה היינו בגדול דא"א שלא יחטא, משא"כ קטנים המנוקים מכל חטא ולא נלשו ג"כ בתענית יב"כ א"כ התענית לדידהו איסורה איכא, ונהי דאם יראו להתענות אין לנו עליהם כלום, דאפי"ג דעניד איסורה צהא מ"מ ה"ל התענית כקטן אוכל נבלות דאין צ"ד מלווין להפרישו, מ"מ אם הקטן אינו רוצה להתענות אק נכריחהו לעשות איסורה ולהתענות הא ה"ל כמאכילו צידים דאסור לכ"ע, ואלא על כרחך כנ"ל.

אמנם הרמב"ם שכתב להדיא דוקא משום סכנה אסור למנוע ממנו מאכל, משמע זולת זה שרי, ז"ל דס"ל כתב"ד [ח"צ סי' ס"ב] שהציו רמ"א צא"ח סי' שמ"ג דיט לאדם קלח עונש צמה שפעה צילדותו, וא"כ אין איסור צמה שמלפריס עולמם קלח.

ויש להציו קלח ראיח לשיעת חכ"ד הנ"ל, דהנה מצואר בשמעתין דגם התינוקות נקצות נמי מחנכת, וקשה אמאי הא לפמ"ש תוס' ישנים לחד שינוי אין חינוך אלא צמלות עשה לא צל"ת, והני נשי צ"כ לא מחייבי אלא צל"ת שלו לא בעשה

דכ"ל זמן גרמא, וכמ"ש תוס' בקידושין [ל"ד ע"א ד"ה מעקה] כה"ג גבי עשה ול"ת דיי"ע, ה"ג, וא"כ אין כאן חינוך ואיסורה נמי איכא לפי הנ"ל. בשלמא הצרכים דאיכא מלת חינוך משום עשה דכ"כ א"ש, אפי"ג דכ"ל כספי לכו איסורה צידים מ"מ במקום חינוך שרי כמ"ש תוס' להדיא בפסחים פ"ח ע"א ד"ה שה לצית אצות וכו' ע"ש היעב, אזל צנקצות דליכא חינוך בעשה קשה מ"ע מחנכי לכו ואיסורה נמי איכא, ומכ"ש לפמ"ש הר"ן [ג' ע"ב מדכר"י פ' סד"ה אמר] דליכא חינוך צבת כלל רק משום לא פלוג בעלמא מעיני התינוקות משעה שמתנין הצרכים, וקשה אמאי הא איכא איסורה, אפי"ג כנ"ל כמ"ש חכ"ד דאית ליה לקטן קלח עון צחטא ולכן מנחה לענות אותם קלח להיות להם לכפרה שעה.

ובזה י"ל קלח מ"ע אמר ר"ה מילתיה צנקצות ורב נחמן צרכים לפי גירסת רש"י ורא"ש. וי"ל דודאי לר"ה דמלינו עונש צקטן מה"ת דהרי ס"ל [גדה מ"ו סע"א] מופלא סמוך לאיש אם אוכל שעה הוא לוקה הואיל ויודע להפלות, א"כ ה"ג י"ל ה"ה צכל קטן לפי שכלו יש לו קלח עונש גם צשאר עצירות, וא"כ שפיר אמר דמחנכת אפי' נקצות ואז"ל זכרים, משא"כ רב נחמן ~~אפשר~~ דפליג אר"ה צהא וס"ל כהלכתא דהוא אינו לוקה אזל אחרים לוקין, וא"כ ק"ו איכא השתא לענין מדרים שהחורב החליעו לצר דעת שילקו אחרים על ידו מ"מ גזכ"כ הוא שהוא אינו לוקה, מכ"ש לענין שארי עצירות שאין לו עונש צה כלל, וא"כ אסור לנו לחנך הנקצות כנ"ל, לכן אומר דוקא חינוך ולא חינוקות שעה.

[התינוקות אין מענין אותן ביה"ב כ"פ וכו']. צירושלמי איתא היפוך מצ"ס דילן, ח"ל ר' חונא פתר מחניטן התינוקות אין מענין אותן ציה"כ אלא מחנכת אותן, לפני שנה ושנחים מחנכת, פי' לשעות אזל השלמה ליכא כלל. ר' יוחנן פתר מחניטן חינוקות אין מענין אותן ציה"כ אזל מחנכת, קודם לשנה קודם שנתיים משלימין ע"ש, נמצא לר' יוחנן משלימין, נגד תלמודין. גם שאילתות דר"א פ' האזינו דבריו תמוהים, שכתב קי"ל כר' יוחנן דמשלימין מדרבנן, ושז אפי"ג מייחתי נוסח ש"ס דילן דלר' יוחנן ליכא השלמה דרבנן ופסק ג"כ כוחיה, והרגיש צה בשאלת שלום.

ונלע"ד לקיים דברי שניהם, דהא י"מ שעה אין מענין אין מחוייבין למנוע מהם מאכל, משמע אזל אם מתענים מעלמם לית לן צה, וי"מ אין מניחין אותם להתענות אפילו אם יראו, חכ דעת הרמב"ם [ה' שביחא עשור פ"ב ה"א] שעה,

אוכל נבלות" וסוגיא ד"מופלא סמוך לאיש", דרוש לשבת שובה תקי"ט. נדפס בחי' סוגיות (ירושלים תשכ"ט) סי' י"ד - ט"ו, ועצור"ש. שעה) כ"כ רש"י.
שעה) ח"י סוגיא ד"אין מענין חינוקות ביה"ב" וסוגיא ד"קטן

שעה) ע"כ מחי' סוגיא הנ"ל.
שעה) ע"ע בסמוך ולעיל ע"ב ע"ב ד"ה הנלע"ד.
שעה) את הקדשו שהקדיש.
שעה) ח"י סוגיא ד"אין מענין חינוקות ביה"ב" וסוגיא ד"קטן

הלכות יום הכפורים סימן תרטו תרמז

קסז באר הגולה

ואם עלתה לו שנה (ד) מובטח לו שהוא בן העולם הבא:

תרמז הקטנים מתי יתחילו להתענות, ובו ב' סעיפים:

א "התינוקות (א) מותרים בכל אלו, (ב) חוץ מנעילת הסנדל, שאין חוששין כל-כך אם לא ינעלו: הגה ומותר (ג) לומר לעובד-כוכבים (ד) לרחצן ולסוכן, אבל להאכילם אפילו בידיים שרי (טור):
ב יקטן (ד) (הבריאה) בן תשע שנים שלימות וכן עשר שנים שלימות (ה) מחנכין אותו לשעות. יכיצד, היה רגיל לאכול בשתי שעות ביום מאכילין אותו בשלש, היה רגיל לאכול בשלש מאכילין אותו בארבע, לפי כח הבן מוסיפין לענות אותו בשעות (ו) (והוא הדין לקטנה הבריאה) (טור). (ז) יבן אחת-עשרה, בין זכר בין נקבה, מחנעין ומשלימין מדברי סופרים כדי לחנכן במצוות: הגה (ח) ויש אומרים (ט) שאינן צריכין להשלים מדרבנן כלל (ר"ן ור"י והגמ"י בשם ה"ג ורוקח

באר היטב

שלא ס"ט: (3) שא"צ. אבל חינוך שעות צריך, ט"ז. ואין מרקדיקין בזמן הזה להתענות תינוק בשנת י"ב, משום דהכל לומדים והוי כחולים; ועוד, דסתמא חשיבי חולים, ב"ח:

ביאור הלכה

אברהם. ועיין מה שכתב הגר"א בשם הרשב"א, דהוא איש מצונן ומסוכן מחמת הצינה [רוצה לומר, שיכול להזיק לו הצינה], וכמו שהתיר רבי אליעזר לחיה מטעם זה, ודלא כמו שכתב הלבוש דהיינו שאם לא ינעול יצטער, דזה אינו בכלל איסטניס. ודע עוד, דמשמע שם וכן במטה-אפרים, דבאיש כזה אפילו בלא ירדו גשמים מותר לנעול סוליס והיינו סנדל בלא עקב, כדאיתא בנימוקי-יוסף בפרק מצות חליצה, עיין שם. והנה מה שזכר רמ"א 'אם ירדו גשמים', אפשר דבא לדיוקא דבלא איסטניס אפילו ירדו גשמים אסור, אי נמי, דהוא הכרעה בין הבה"ג שהעתיק דבמפונק אסור ללבוש מנעלים ובין הירושלמי שהתיר בזה, וכמו שכתב הבי"ח, עיין שם. ודע עוד, דאם צריך לילך לדבר-מצוה והוא מפונק ואין יכול לילך בלא מנעלים, דעת הבה"ג דאסור, ואינו דומה נעילה לרחיצה דהתירו לעבור במים כדי לקבל פני רבו (והטעם עיין בב"ח), ודעת הטור להתיר בזה. ויש לומר עוד, דגם הבה"ג מסכים להטור, עיין שם בב"ח, והט"ז כתב דחלילה להטור

וכ"כ בספר משנת-חסידים. ועיין הגהות מהרי"ל מ"ש מענין זה, ועיין בספר מענה-לשון ג"כ:

(ב) לרחצן. ובזמן הזה אין נוהגין לרחצן ולסוכן כלל, לבוש, ע' סימן

משנה ברורה

שאמרו חז"ל, וגם לא יהיה ככתה להגן עליו, חס ושלום: (ד) מובטח לו וכו'. שבוודאי יש לו זכיות הרבה שהגיניו עליו, (ו) והוא יאריך ימים, כדכתיב "ראה זרע יאריך ימים". וראוי לתת שבח והודאה על שניתן לו חיים מן השמים [קרבן-נתנאל בסוף יומא באות עז, עיין שם הנוסח, ועיין שם מה שכתב מקודם בשם האר"י ז"ל]:

א (א) מותרים בכל אלו. ברחיצה וסיכה ואכילה ושתייה, שלא גזרו על הקטנים. ומותר לגדול להאכילו ולהשקותו ולסוכו ולרחצו, (ב) ודוקא רחיצה בצונן, אבל לא ירחצנו בחמין כל גופו אפילו הוחמו מבעוד יום, שהרחיצה בחמין אינה אסורה משום מצות עינוי בלבד, שהרי גם בכל שבתות השנה אסור לרחוץ בחמין: (ב) חוץ מנעילת הסנדל, שאין חוששין כל-כך וכו'. רוצה לומר, שאין זה עינוי לקטן אם

לא ינעול [ולאפוקי אכילה ושתייה ורחיצה וסיכה, (3) שהם מועילים לגידול התינוק, שכן היה המנהג בזמנם]. ואם הקטן נועל מעצמו אם צריך למחות בידו, נתבאר בסימן שמג: (ג) לומר לעכו"ם לרחצן וכו'. רוצה לומר, אפילו בחמין שהוחמו (ג) בו ביום, דסתם תינוק הוא כחולה אצל חמין, אבל אסור לומר לעכו"ם שיחמם אותו. (ד) וכתבו האחרונים, דעכשיו שאין נוהגין לרחוץ ולסוך את הקטן בכל יום ואין מניעת הרחיצה והסיכה נחשבת לו לעינוי כלל, אין לרחצו ולסוכו ביום-הכפורים (ה) אפילו על-ידי עכו"ם: ב (ד) הבריאה בן תשע שנים שלימות. היינו שנשלם התשע שנים קודם יום-הכפורים. ומה שכתב 'ובן עשר' וכו' פירושו, (ו) בכחוש מכן עשר ומעלה: (ה) מחנכין. היינו שאין מניחין לו לאכול כפי הרגלו בחול, וכדמסיים. ומצות חינוך לא שייך אלא באב ולא באחר, (ו) ולכמה פוסקים גם באם ליכא חיובא דחינוך (אם לא למצוה בעלמא), (ח) מיהו, יש פוסקים שכתבו דאיכא חיוב חינוך גם באם. (ט) וכתב המגן-אברהם, דלספות לו אוכל בידיים אסור לכולי עלמא אף לאחרני, כמו שאר דבר-איסור שאסור להאכילו לכולי עלמא: (ו) והוא הדין לקטנה הבריאה. רוצה לומר, דאף דלענין חיובא דאורייתא בבת הוא שנה אחת מקודם, כדלקמיה, אפילו הכי לענין חינוך שעות וכן לענין השלמה לא רצו חכמים להחמיר שיהיה באשה גם-כן שנה יותר מבאיש, אלא השוו מדותיהם ואמרו דלבריאה חינוך שעות הוא מתשע שנים ומעלה ולכחושה מעשרה שנים ומעלה: (ז) בן אחת-עשרה, בין זכר בין נקבה וכו'. והכא לא זכר התנאי שיהיו בריאים, דלענין השלמה אין לחלק בזה, אם לא שהנער הוא חולה ויכול לבוא לידי סכנה: (ח) ויש אומרים שאין צריכין להשלים

שער הציון

(ו) גמרא: (ב) מגן-אברהם ומאמר-מרדכי, וכנראה מהגר"א שהסכים גם-כן לזה: (3) גמרא: (ג) הגהת מיימוני בשם רבינו יהודא, וכן הוא בטור: (7) מגן-אברהם בשם הלבוש וש"א: (ה) לבוש: (ו) פוסקים: (ז) עיין מגן-אברהם בשם תוספות, ועיין בחקרי-לכ סימן ע שהביא עוד כמה פוסקים שסוברין כן: (ח) עיין חקרי-לכ שהביא בשם הרשב"א ומאירי דיומא, ועיין עוד שם שהאר"ך להביא סימוכין גם לשיטה זו: (ט) והעתיקו האליה רבה וש"א. ועיין בחקרי-לב בסימן קח שפלפל בענין זה. ולעניות דעתי אין דברי המגן-אברהם מוכרחין, דלא שייך לומר כן אלא באיסור גמור בין דאורייתא ובין דרבנן, כגון כבן י"א וי"ב דמדרבנן על-כל-פנים צריך להתענות ולהשלים, ולא כן הכא שאין בזה איסור כלל לקטן, ואדרבה הלא מחוייב להאכילו לאחר ג' שעות על-כל-פנים, ומוכח דאין שייך על אכילתו שם איסור, רק הוא מצוה על אביו לחנכו במצוות, ובמקום שאין מצות חינוך כגון באחרים, אפשר דגם בספי ליה ליכא איטורא. וכן מצאתי כעין סברא זו ברבינו מנוח לחלק בין חינוך דהשלמה שהוא עצם האיטור לחינוך דשעות שאינה כי אם מצוה בעלמא על האב, עיין שם באורך:

הלכות יום הכפורים סימן תרמז תריז

ורא"ם), (ט) ויש לסמוך עליהו *בנער שהוא כחוש ואינו חזק להתענות (תה"ד סימן קנה). *וכל מקום שמחנכין אותו באכילה, כן (י) מחנכין אותו ברחיצה וסיכה (טור). "כ"ת שתיים-עשרה ויום אחד ובן שלש-עשרה ויום אחד שהביאו שתי שערות, הרי הם כגדולים לכל מצוות ומשלימים מן התורה, אבל אם לא הביאו שתי שערות, עדיין קטנים הם ואינן משלימין (יא) אלא מדברי סופרים. הגה (יב) ואפילו הוא רך וכחוש צריך להשלים, (יג) דחיישינן שמא נשרו השערות (תה"ד סימן קנה). 'קטן שהוא פחות מבן תשע (יד) אין מענין אותו ביום-כפור כדי שלא יבוא לידי סכנה. הגה אפילו אם רוצה להחמיר על עצמו מוחין בידו (כל בו):

ה כרבי יוחנן שם, הרי"ף ורמב"ם בפרק ב שם ו רמב"ם שם הכולל ב

תריז דין עוברה ומניקה ויולדת ביום הכפורים, וכו' ד' סעיפים:

א *עוברות ומניקות מתענות ומשלימות ביום-הכפורים: ב יעוברה (א) שהריחה (ב) (ופניה משתנים, אף-על-פי (ב) שלא אמרה צריכה אני) (רי"י נכ"ז), ג'לוחשין לה באזנה שיום-הכפורים הוא, (ג) אם נתקררה דעתה בזכרון זה מוטב, ואם לאו (ד) מאכילין אותה (ה) *עד שתתישב דעתה: ג' כל אדם שהריח מאכל (ו) ונשתנו פניו, מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו,

א מימרא דרבא פסחים דף נד ב משנה יומא דף פב ג מעובדא דרבי שם (* עיין בסימן רל"קמן סעיף ז ד הרא"ש שם מעובדא דאמימר ומר זוטרא כותבות ס"א

באר היטב

(ב) שלא אמרה. ואם אמרה צריכה אני, אע"פ שאין פניה משתנות. ובשאר כל אדם לא מהני אמירה א"כ נשתנה פניו, מ"א, ע"ש.

ביאור הלכה

להתיר בזה, עיין שם. ועיין בפרי-מגדים דמפרש להט"ז דמיירי באפשר לו על-פי הדחק לילך בלא מנעלים, הא לאו הכי גם הט"ז מודה דשרי. ומדברי יד-אפרים משמע דלהט"ז בכל גווני אסור, ומוטב שיחבטל המצוה ולא ללבוש מנעלים, וצריך עיון למעשה:

* בנער שהוא כחוש וכו'. עיין משנה ברורה מה שכתבנו 'אלא-אם-כן ידוע שהוא בריא וכו'. ובחשובת מנחם עזריה סימן קיא מצדד להורות לעיקר כדעת היש-אומרים, משום דכמה גדולי ראשונים סוברים כן: * וכל מקום שמחנכין אותו וכו'. עיין בביאור הגר"א שהביא שהר"ן חולק על זה, אבל אנכי מצאתי כדברי הטור גם בעיטור ובשיבולי-הלקט ובמאירי, ובודאי הלכתא כוותיהו: * עוברות ומניקות מתענות ומשלימות. ואם יש להמניקה ילד

לשעות [מ"ט"א]: (יא) אלא מדברי סופרים. והא דלא חיישינן שהביא שתי שערות בזמנו ונשרו כיון שבא לכלל שנים, ויש בזה חששא דאורייתא? (יב) תירצו הפוסקים, דמיירי שנשלם י"ג שנים שלו ביום-הכפורים גופא ובדקו אותו כולי יומא ולא הביא סימנים: (יג) ואפילו הוא רך וכחוש. רוצה לומר, דאף שהקיל הרמ"א לעיל בנער שהוא כחוש, היינו לענין השלמה שאינו אלא תקנתא דרבנן, מה שאין כן הכא (יג) דאיכא חששא דאורייתא דשמא הביא שתי שערות ונשרו. ולא קאי אדברי המחבר, אלא מילתא באנפי נפשה היא, דהוא מיירי שנשלם הי"ג שנה קודם יום-הכפורים, או אפילו ביום-הכפורים אלא שלא בדקוהו כולי יומא, וחיישינן שמא נשרו קודם הבריקה: (יג) דחיישינן שמא נשרו. ודוקא ביום-הכפורים דהוא ספיקא דאורייתא, (יד) אבל שאר תעניות שאינן אלא מדרבנן אין צריך להתענות אלא-אם-כן יש לו שתי שערות: (יד) אין מענין אותו וכו'. היינו (טו) אפילו לחינוך שעות:

ב (א) שהריחה. ומאכל, וידוע שאם אין נותנין לה מה שמתאוה, היא וולדה מסוכנים, ואין נפקא-מינה (ב) בין בתחלת עיבורה ובין בסופה: (ב) ופניה משתנים אף-על-פי וכו'. ובאין פניה משתנים אין מאכילין אותה, אלא-אם-כן אמרה (ג) צריכה אני לאכול: (ג) אם נתקררה דעתה וכו'. שלפעמים מתישבת דעתה (ג) אחר שמזכירין לה שיום הזה יום-הכפורים הוא, שכל העולם מתענין בו: (ד) מאכילין אותה. פירוש, שתוחבין (ד) קיסם ברוטב (רוצה לומר, איזה טיפות) ונותנים לתוך פיה, ואם לא נתישבה דעתה נותנין לה רוטב פחות פחות מכשיעור, כפי שיחבאר לקמן בסימן תריח, ואם גם בזה לא נתישבה דעתה נותנין לה מן המאכל עצמו פחות פחות מכשיעור עד שתתישב דעתה. ודוקא עוברה מדקדקין עמה בכל הנוכח לעיל, משום שלפעמים מתישבת דעתה בדבר מועט, (ה) אבל חולה מאכילין אותו כפי שיאמר הרופא, וכן כשמאכילין אותו על-פי עצמו כשאומר צריך אני, גם-כן מאכילין אותו עד שיאמר די, אך בכל זה מאכילין אותו פחות פחות מכשיעור, וכפי שיתבאר לקמן סימן תריח: (ה) עד שתתישב דעתה. ואינה צריכה אומד (ו) הרופאים לזה: ג' (ו) ונשתנו פניו. ובלא

שער הציון

(י) דאף דלפי הדעה שניה נקט להלכה כדעת רבי יוחנן ישתנה הדין גם לענין חינוך, לא באר זה הרב לפי שלא פסק כדעה זו רק לענין השלמה נהגרא ושאר אחרונים. ועיין ט"ז: (יב) עיין בביאור הלכה: (יג) עיין בית-יוסף: (יג) הגר"א וש"א: (יד) מגן-אברהם וש"א: (טו) רבינו מנוח. והביא לזה סימוכין מירושלמי פרק שני שעירים, עיין שם: (ה) אשכול. ומלשון רש"י משמע שהולד מתאוה, ואפשר דלא שייך זה כי אם אחר מ' יום, ועיין ברבינו מנוח, וצריך עיון: (ג) מגן-אברהם וש"א. והיינו אחר שלוחשין לה ועדיין לא נח דעתה: (ג) ועיין במאירי שכתב שכשלוחשין לה מענין היום מצופין בדבריהם הכטחה על העובר, שאם תתישב דעתה תהא בטוחה על עוברה שתהיה ידאת שמים מצויה בו: (ד) גמרא: (ה) מגן-אברהם בשם הרא"ש, וכן כתבו שארי פוסקים: (ו) פוסקים:

זמנים. הלכות תעניות פ"ד פ"ה

שאריתו צ"ו נתמו וה' שאירעו בחשעה באב כולן מפורשין במשנה בפ' ג' פרקים בשנה (תענית כ"ו):
ד וארבעת ימי וכו' צום הרביעי זה ו' בתמוז וכו', זו סבת ר"ע שם פ"ק דר"ה (דף י"ח:) שהוא מפרש הכתוב על סדר חדשים וכן הלכה:
ה ונהגו כל ישראל וכו' מלה רבינו ענין במנהג לפי שנתבאר בגמרא שם בזמן שיש שלום היינו לכשינהגו במ"ק הן לשון ולשמה און שלום ואין גזירה ידועה על כל ישראל לנו מתעניין לנו אין מתעניין חוץ מתענית תשעה באב האילו ונכפלו בו לרבות. ועשאו נהגו הכל כמ"ש רבינו והרי הן חובה על כל ישראל עד שינהג בהמ"ק:
 ובשלה

יח שבע תעניות וכו' מפורש שם בגמרא (תענית ט"ו.) שיואלץ לצה"ק ומפרש רבינו שהוא אחר הפלה ופשוט הוא: ובכל תענית וכו'. מפורש בפ' ג' פרקים (דף כ"ו) שיש נעילה בתענית ופירש הרשב"ד ז"ל דבכל מ"ל קאמר בין בראשונה בין בחרגות דלי בחרגות בדוקא הוה ליה לזמני כמה אלו ימרות על הראשונה ואף בזמן הזה הדין כך וזה דעת רבינו אע"פ שלא נהגו כן הוא עיקר:
יט ירדו להם וכו' סבת ר' יהודה בדביימא פ' סדר תעניות האמור (דף כ"ה:) והלכתא כוותיה דר"י כמו שזכרנו בהלכות:
פ"ה א יש שם וכו' ואילו הו יום ג' בתשרי וכו' ד' ימי הנזירות האלו מפורשים בר"ה פ"ק (דף י"ח:) וה' דברים

שגזרין על הצבור מתפללין תפלת נעילה בכל מקום: **יח** ירדו להם גשמים עד מתי יהיו יורדין ויפסקו הצבור מן התענית. משירדו בעומק הארץ החריבה טפה. ובבינונית טפחים. ובעבודה עד שירדו בעומק שלשה טפחים:

פרק חמישי

א יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרים להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו': **ב** 'ואלו הן יום ואלו שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונכתב גחלת ישראל הנשארת וסיבב להתם גלותן. ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק. וי"ז בתמוז חמשה דברים אירעו בו. נשתברו הלוחות. ובטל התמיד מבית ראשון. והובקעה ירושלים בחורבן שני. ושרף אפוסמומום הרשע את התורה. והעמיד* צלם בהיכל: **ג** ותשעה באב חמשה דברים אירעו בו. נגזר על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ. וחרב וזאת הבית בראשונה ובשנייה. ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבעות מישראל והיה להם מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא מלך המשיח. ונפל ביד הרומיים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן בית המקדש. ובו ביום המוכן לפורענות חרש טורנסרופוס הרשע את ההיכל ואת סביביו לקיים מה שנאמר ציון שדה תחרש: **ד** וארבעה ימי הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה צום הרביעי וצום החמישי וגו'. צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז שהוא בחדש הרביעי. וצום החמישי זה תשעה באב שהוא בחדש החמישי. וצום השביעי זה שלשה בתשרי שהוא בחדש השביעי. וצום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש העשירי: **ה** ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות

א טור ס"י תקמ"ט סמ"ג עשין דרננין ג': *ג"א והועבר.

לחם משנה

דאלו הסומרות דכסוי שקיס ויולאת בית הקברות הרי הוא כאלו מנה אותם במשנה דכיון דחשיב שנתן כל אחד אפר על ראשו כסוי שקיס ויולאת בית הקברות מילתא דמיני לאחי הוי אלא דממתי לא תשעה למתני כל מיני דלעזר: הרי איתם מתים באלו וכו'. בנמ' (סס דף ט"ו.) איפלגו למה יולאת לבית הקברות ר' לוי בר חמא ור"ה חד אמר הרי אנו משויבים לפניך כמתים וחד אמר כדי שיבקש עלינו מתים רחמים מאי בינייהו איכא בינייהו לקברי עכו"ם. ופירש"י ז"ל קברי עכו"ם בנקום שאין קברי ישראל לנקום רחמים אפילו על עמלן ליכא כ"ש עליו ע"כ. ומלא דרבינו ז"ל דפסק כמ"ד הרי אנו כמתים הולכים לקברי עכו"ם בנקום שאין קברי ישראל ולכן קתם רבינו ז"ל וכתב יולאת לבית הקברות סתמא ומפרש רבינו ז"ל הרי אנו משויבים לפניך כמתים שר"ל שנתנו כאלו אם לא נחזור בתשובה אע"פ שאין פשט הלשון משמע כן לכאורה: ובכל תענית מתעניות הצרות בו. כן דעת הרשב"ד ז"ל ממסכת תענית דיתרות על הראשונות כדכתיבנא וע"ג דנב' ראשונות און הדבר מוכרח דלע"ג דאיכא ברייתא בפ"ק (דף י"ג:) דלמרה אין בין ג' ראשונות לאמצעיות אלא שבאלו מותרין בעשיית מלאכה וכו' דמשמע דלכל שאר הדברים שזים כבר דמו שם דנאיסור מיירי בתפלה לא מיירי ומ"מ הדין כן מטעמא דכתב הר"ן ז"ל ברש"י פ' בתרא דתעניות א"ג כיון דאמרו בנמ' ואע"ג דלאמצעיות וכו' ליגנא בתרא עיקר וליה לן דחוייא דנאיסור מיירי בתפלה לא מיירי והטור וכו' דלית ליה בסי' תקע"ט דבאחריות אומרים נעילה ומשמע דלא בראשונות ובאמצעיות כדכתב שם הרב"י ז"ל אפשר דלית ליה דהך הכרח דרב אשי לאו הכרח הוא וזוהו נמי לא אמר אלא מתנימין דייקא דקדוק בעלמא דהא אע"ג דמיני אלו אמרין דשייר כדכתבו תוס' ז"ל בכמה דוכתי. וכ"מ מאי שירי דהאי שירי בית הקברות ושקיס וליה ליה מירוצא שחירצמי לעיל דהס כלוליס בנמתי. זה נראה טעמו ז"ל:

הוא אומר וכו' הריעו בני [הארץ] וחס מריעין ומקעין ומריעין וכן בכל ברכה ובכרה וכו'. מפורש כאן דכשואמר להם תקעו עושים התקיעה קודם וכשואמר הריעו עושים התענית קודם וכן הטור כסי' תקע"ט הוכיח שדר זה בראשונה הוכיח מר"ם ואח"כ הוכיח מרועה ותקיעה ומרועה ואח"כ מר"ם. ועל זה הסדר עוד הוסיף אלא שלא הוכיח שחון הכנסת אומר להם תקעו או הריעו. ואפשר דקובר דלון זה אלא במקדש ולא ידעתי בו טעם ברור ולכן אני תמיה על הרב"י ז"ל שכתב בסיומן תקע"ט על דברי הטור ז"ל וז"ל שהוא מפרש דלע"ג דפעם אחת היה אומר להם תקעו ופעם אחת היה אומר להם הריעו לא היה אלא לחלוק כבוד לתענית כמו לתקיעה אבל לעולם היה מר"ם ושלא כדברי הרמב"ן שכתב דבשער המזרח כהר הנית כשהיה אומר תקעו היו מקעין ומריעין ומקעין וכשהיה אומר להם הריעו היו מריעין ומקעין ומריעין ע"כ. דאך אפשר לחלוק על דברי הרמב"ם ז"ל בדביימא עריכה הוא כדכתיבנא דהוה יאמר להם תקעו וטור ז"ל שחולק עליו. ואולי גירסא אחרת שדומה לו כדברי הטור ז"ל שאומר שכלן מקע טר"ם ולנו הגירסא כדכתבו בדברי הטור ז"ל והיא מסכמת כדברי הגמרא: ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. כן מצאנו במשנה וברייתא דהוה שבע פעמים דבסוף ברכה גואל ישראל דלית ממנין השש ברכות קאמר שם בדיאל דמקעין ומריעין ומקעין. וקשה דבפרקא קמא אמרין און פותחין מו' תעניות על הנזר כדכתיב ע"כ. אמרונות ע"כ. ומריעין ז"ל שמוסיפין ו' ברכות וכל אחת ג' מריעות, והשתא קשה דכ"א הויין דהא איכא שלש אחרות בברכה גואל ישראל אלא שייך ללא מני אלא המריעות האלו מתמת הברכות הנוספות:

יח שבע תעניות אלו וכו' אחר שמתפללין ויואלץ כל העם לבית הקברות משמע דלון יולאון לבית הקברות אלא אז' תעניות האחרונות ולא באמצעיות וקשה בדיאל אמר רב אשי בפ"ק (תענית י"ג: י"ד.) ובמתניתין כשואמר ימרות על הראשונות ולא מני כ"ד ברכות משמע דהס שוין לבי' ברכות ומיהו לאו שיואלץ משום דחשיב לה בלידך פרקין וזכר הכי אמר דכ"ד נמי חשיב ליה בלידך פרקין ולא הוי שיואלץ משמע דכל ללא חשיב בלידך פרקין דומיא דתיבה וכ"ד ברכות ודאי דלאו שיואלץ ומתן טעמא דייק הרשב"ד לדיח דהוה נעילה באמצעיות מללא מני לה בני ימרות דליכא למימר דנעילה חשיב לה לאידך פרקין וכמ"ס הר"ן ז"ל ברש"י פ' בתרא דתעניות וא"כ הא דבית הקברות דלא חשיב לה בלידך פרקין אי איתא דליכא בו' אחרונות ולא באמצעיות אמאי לא מני לה ממתי וכן הא דמתכסיס בשקיס דמשמע דליתיה באמצעיות אמאי לא מני לה כיון דלא חשיב לה בלידך פרקין. וי"ל

הנהגות מיימוניות
 ראפילו עוברות ומנוקות דעלמא שהיו מצטערות הרבה שהיה להם לאכול בכל אלו הצומות לבר מתשעה באב דאמרינן בתשעה באב עוברות ומנוקות מתענות ומשלימות בו בדרך שמתענות ומשלימות ביה"כ מבלי דישאר תעניות שאין המורות כ"כ אין משלימות בו, ע"ב: **ג** [3] בפרק בתרא בשבעה בחדש נכנסו עכו"ם להיכל כל' עד לעתותי ערב הציתו בו את האור ונשרף עד שקיעת החמה דבעשור והיו דאמר רבן יוחנן בן זבאי אילמלי הייתי באור הרור לא קבעתיו אלא בעשירי שרובו של היכל נשרף בו, ע"ב, ובירושלמי

יח"ל המור שם ויוצאין לבית הקברות להתנתן כלומר הרי אנו כמתים אם לא תרחם עלינו משמע שהולכין שם קודם התפלה לחתונן שם, ע"ב: **ב** [6] ר"ת התיר לאשה וילדת לאכול בצום גדליה שהיה שמיני לילדתה ואע"ג דאמרינן בפ' מפנין דלאחר ז' יום אם אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת וצום גדליה דברי קבלה ודברי קבלה כדברי תורה אפילו הכי מותר דאמרינן בפ"ק דר"ה קרי ליה צום וקרי ליה שישון וכו' עד רצו מתעניין רצו אין מתעניין ויברך הוא רשות ומותר לה לאכול אמת. ונראה

בענין חינוך קטנים לצום

אמנם יש להקשות ע"ז, דהנה כתב המשנה ברורה (סי' תקנ סק"ה) שאף שקטנים אינם מתענים, מ"מ מחנכם שלא יאכלו רק כדי קיום הגוף לחם ומים או שאר מאכל, כדי שיתאבלו עם הציבור, וזה כתב בהלכות תעניות, אולם לענין תענית יוה"כ (סי' תרטז) לא כתב כן. וביותר דלפי"ד לעיל היה לו לכתוב כן דוקא ביוה"כ, משום שביוה"כ יש יותר ענין של חינוך הקטנים מאשר בשאר הצומות.

ושוב מצאתי ע"ז שהגר"ח קנייבסקי שליט"א (בסי' רך שיחה) אמר דאין את הדין הזה ביום הכפורים, משום שהענין בזה הוא השתתפות עם הציבור, שהלא גם בשאר דברים של הנאה ישנם איסורים ואף בגדולים (ועי' משנ"ב סי' תקנה סק"ח), אבל ביוה"כ שהמצוה היא עינוי ועינוי הוא צום, אזי בקטנים שאינם צמים, אין כל דין לחנכם שיתענו גם באופן אכילתם. עכ"ד.

ולפי"ז מיושב, דאף לפי"ד שיש יותר ענין של חינוך הקטנים ביוה"כ מאשר בשאר הצומות, מ"מ אין כל ענין בחינוך זה – למעט בהנאת אכילתם ביוה"כ, לפי שעניינו לצום, ולא להתאבל עם הציבור כבשאר הצומות.

הגראי"מ סלמון (הרב מחרקוב, מובא בסי' עובדות ונהגות לבית בריסק) הקשה לפני הגרי"ז, מדוע דין "תענית שעות של חינוך הקטנים מוזכר רק בהלכות יום הכיפורים, ולא לגבי ט' באב ושאר הצומות. ותירץ הרב מחרקוב, שיתכן שדין חינוך לא שייך לגבי שאר הצומות, משום שאנו מצרפים ומייחלים שעד שיגדל הילד תבוא כבר הגאולה ולא יצומו עוד בהם, ולכן לא מחנכים לזה כי כאשר הילד יגדל כבר לא יהיה חייב בו, ורק צום יום הכפורים שהוא לעולמים, שאף בזמן הגאולה השלימה יצומו בו, שייך בו דין 'חינוך' לקטנים.

והוסיף ע"ז הגרי"ז לתרץ, דהנה מבואר ברמב"ם (פ"א מהל' תעניות ה"א) שעיקר תכלית הצומות הוא כדי לעורר הלכבות ולפתוח דרכי התשובה. וא"כ גבי קטן שלא שייכת אצלו תשובה, גם דין חינוך לא יהיה אצלו. וזה לגבי כל הצומות, אולם צום יום הכפורים הוא יוצא מן הכלל, כי בו נצטוונו "ועיניתם את נפשותיכם", [וכן יש מ"ד שס"ל שעיצומו של יום מכפר גם בלא תשובה]. ומכיון שיש ענין בעצם הצום, דלא כבשאר הצומות, לפיכך יש דין חינוך בקטן עכ"ד.

גם החוספ' שם למה להו ראי' מרחוק דשיעור טפח דאורייתא הוא הא' צפי' אמרינן בסוכה [דף ו'] אחתי הלכתי ואוקמתי (אספת) ולעג' י' להוכיח דלא כל שיעורי טפח דחשיב שם הל' מ' הם ממה שכתב הרא"ש זר'ה אמה דקאמר שיעור שופר פירש רש"ג כדו שיאמרו בידו ויראה לכאן ולכאן ח'ל' והיינו טפח כדאמרינן פ' המפלת דשיעור שופר נקט והאי לישנא הכא כדו שיאמרו החוקע בידו ויראה לכאן ולכאן ולא יאמרו לחוד ירו הוא חוקע עכ"ל וכ"כ גם הר"ן ח'ל' וכי תימא לימא טפח נהדיא י"ל דטעמא אחי לאשמעינן דמשום הכי הו' שיעורא טפח כדו שיאמרו בידו ויראה לכאן ולכאן עכ"ל הרי דס'ל דשיעור טפח דשופר לאו הל' מ' הוא אלא רבנן הקנו כן משום מראית העין שלא יאמרו לחוד ירו הוא חוקע ואפילו נימא דלדעת הר"ן גיאות שהביא הטור סי' תקפ"ו שגריך טפח שוחק כדו שיראה לכאן ולכאן ופי' הכי' שרצה לחרוך ג"כ למה נקט האי לישנא כדו שיאמרו ולא נקט טפח סתם ע"ש י"ל דס'ל דשיעור טפח דשופר הוא הל' מ' וזוה ג"כ דעת החוספ' ולכן לא יקשה עליהם מטפח דשופר מל' מ' הרי הטור דחה דעת הר"ן גיאות וא"כ להלכה נקטינן כדעת הרא"ש והר"ן דשיעור טפח הוא רק מדרבנן: וכן יש להוכיח ג"כ דלא כל השיעורים הל' מ' הם מטפח דלולב דמה דבעי טפח אחי מהא דרבנן כל לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר ומפרש בגמרא סוכה (דף ל"ב) וכדי לנענע בו דהיינו שגריך טפח יוחר כדי לנענע הרי שהטפח הוא משום נענוע והנענוע עליו לכאורה אינו מן החורה שהרי שם (דף מ"ב) אמרינן והא' מדאגבתי נפיק צי' ואי ס'ד דגריך נענוע מן החורה מאי קושיא הא אחתי טריד טרדא דמנו' כיון דלא גענוע וכ"כ

גם החוספ' שם (דף ל"ט) דענוע אינו רק מכשירי מנו' בעלמא ולא מעכב כדאמרינן סוף פרקין מדאגבתי נפיק צי' ע"ש וכיון דהנענוע עליו אינו מחויב נטילה לולב דאורייתא הייך אפשר שנמסר למשה מסיני שיעור טפח דלולב כדי לנענע וזוה י' לישב מה שדקדק הר"ן אהא דרבנן דלולב שיש בו ג' ט' וטפח כדי לנענע זו למה לא קתני סתם דלולב צעי ד' טפחים והר"ן חירף דקמ"ל אס' ההדס וערבה גבוהים הרגה גריך שיא' שדרו של לולב למעלה מה' טפח כדי לנענע והר"ן צוה לשיטתו אילו דפסק כן כמש"כ הכי' סי' חר"ן בשמו וכמראה שילא לו זה מן הדקדוק שנמשכה אבל הריף והרמב"ם והרא"ש והטור וש"ע חולקין עליו וס'ל דלמעלה אין להם שיעור וא"כ לשיטה זו קשה כנ"ל למה לא קתני שלולב גריך ד' טפחים ולפי דבריו א"ש דע"כ גריך לחלק דשיעור דג' טפחים כנגד חורך א"ש וערבה הוא הל' מ' ומעכב אבל הטפח כדי לנענע בו אינו רק לכתחלה ולא מעכב כיון דהנענוע עליו אינו מעכב ולכן אחי פסק רבינו ישעי' שפיר אפילו לדין דפסקין דעל כל הפסולים לא יבדק מל' מ' על לולב של ג' טפחים יכול לברך דהטפח של נענוע החסר אינו מעכב אבל על פחות מנ' טפחים לא יבדק כיון דזה מדאורייתא פסול. וע"פ זה גם מי שאין לו רק שופר פחות מטפח יכול לברך עליו כיון דמדאורייתא אין לו שיעור כנ"ל א"כ יכול לקיים בו מצות שופר דאורייתא ואף דמדרבנן גריך שיעור טפח ויש כח לחכמים לעקור מנו' דאורייתא בשב' ואל תעשה זה דוקא באמרו חכמים צפי' כן לעשות סייג לתורה אבל בסתמא היבא דאין יכול לקיים המנו' רק ע"פ מלכות החורה ולא גם ע"פ מצות רבנן ודאי יבא לברך עליו כלענ"ד.

הקטן יעקב

סימן לד'

צ"ה אלטאנא, חשרי הרט"ז לפ"ק.

פ' ע"ב) דעל מה דאמרינן שם האוכל אכילה גסה צויה"כ פטור פירש רש"י כגון שאכל ליני יום הכיפורים על השזוע דאל"כ חייב על האכילה שקודם אכילה גסה ע"ש ולמה הולך לכך הרי יש נפקותא צהודע לו נגמתיים כגון שאכל בשוגג והודיע לו ושוב אכל שנית אכילה גסה שפטור על אכילה שני' אלא ע"כ משמע דס'ל דככה"ג אפילו לא היתה אכילה שני' אכילה גסה מ"מ לא חייב עליו עוד כיון דמשום יוה"כ אינו מעונה אכן יש לדחות זה ויש לומר דפשוט יוחר לומר ככה"ג כפירושי' שמי' אכילה הראשונה היחה אכילה גסה. וגם אין להניח ראי' ממה דרבנן ציומא (שם) אבל ומה דבהעלם אחת אינו חייב אלא אחת משנוע הא בשתי העלמות חייב שתיים ואמאי הרי אינו מעונה בשתי' אחר שכבר השיב דעתו בשכבר אבל ד"ל דאכילה ושתי' שאני דאף דשתי' בכלל אכילה וגם בחמשה עניים לא נחשב אכילה ושתי' רק אחד עיניו מ"מ כל אחד הוי עינוי לחוד שהרי אכילה ושתי' אינן מטרפין ולכן אף שאכל י"ל דהוא מעונה עדיין לענין שתי' אבל מי שאכל והשיב דעתו באכילה פעם אחת י"ל דלא שייך אצלו עוד תענו אה נפשותיכם באכילה צווחו היום. אכן יש להניח ראי' לכאורה דשייך איסור כרת גם כשאכל כבר ממה דאמרינן זר"ה (דף כ"א ע"א) לוי איקלע לנבל בחדסר בחשאי אמר בסיס חבשילא דנצלאי ציומא רבא דמערבא אמרי לי' אס'היד אמר להו לא שמעתי מפי צ"ד מקדש וכתבו החוספ' ואלה והייך יניחם לאכול ויש כאן ודאי איסור כרת דאורייתא וי"ל הדין לקיין בפרק שני אשר תקראו אותם מקראי קודש בן צומן בן שלא צומן ואמרינן נגמרא אחת אפילו שוגגים אחת אפילו מזידים ואפילו מיטעיים עכ"ל ומדברנו החוספ' ע"כ

שאלה — חולה שיש בו סכנה שע"פ הרופאים גריך לאכול ולשתות צויה"כ יוחר מכשיעור אס' גריך לשער בכל אכילה ושתי' אס' יש סכנה כשלא יאכל וישתה או אס' נאמר דמנחת תענו אה נפשותיכם היא למערב עד ערב וכיון דלא יכול לקיים מנו' זו מפני הסכנה שוב אין קפידא אס' יאכל וישתה צווחו יום גם בלא סכנה.

תשובה — גרסינן בירושלמי (פרק א' דתענית) הוצא גריך וצרא"ש שם נדר להתענות ושבת ואכל בית אדר תעניתו רב אמר נקט רבנן דחמן והוא שאמר יום סתם אבל יום זה מהתענה ומשלים וכתב הרא"ש משמע ציום סתם הוא דאינר תעניתו ולפי שיכול להתענות יום אחר תחתיו לזה ופורע אבל יום זה אינו לזה ופורע לפיכך משלים אעפ"י שאכל בית וכן פסק בטוש"ע א"ח (סי' חקס"ח) ומשמע מזה דנחשב תענית אפילו אכל דדוקא בנדר סתם כיון דיכול ללוח ופורע גריך להתענות יום אחר אבל ציום זה וכן בנענית נבזר גריך להשלים תעניתו והתרומה שהן (סי' קנ"ו) כתב אמנם בנענית נבזר קבוע מנצרת חכמים וחובה להתענות אס' שבת ואכל גריך להשלים ע"כ דמי שאכל שום וריחו נוהף אינו אוכל עוד שום ויהא ריחו נוהף יוחר שהרי יום זה איסור באכילה מדרבנן ואין גריך לפרוע אחר תחתיו דדוקא יום זה חובה ולא אחר ואי אפשר לחקן אה אשר עוות אס' לא שכוונתו להתענות לכפרה על עונתו ושגגתו עכ"ל והנה כל זה שייך צמי שגג ואכל באיסור דה ודאי מנוה' שלא יאכל יוחר כשוכתב הת"ה שלא יאכל שוב שום וריחו נוהף אבל צמי שהולך לאכול מעטם סכנה אס' גם הוא מנוה' שלא לאכול יוחר מהסכנה עדין לע' ולכאורה יש להניח ראי' מדברי רש"י יומא (דף

כולה יומא מאורחא ע"ש והלא יפלא ופי למשכח חיוז שחי חטאות באכילה יוה"כ גרין למינקט חלב הלא גם באכילת היחר יו חיוז ביוה"כ אלא ע"כ מוכח דכיון שכבר אכל שחרית ביוה"כ ליכא עוד חטאת באכילה במנחה, אבל מה אנשנה שהמוספ' לא סנידא להו קן שדחיקו לתרין דלכך נקט חלב ולא היחר דו"כ הוי גרין למינקט ככוחננה שהוא שיעור אכילת יוה"כ לכך נקט כזית חלב שהוא פחות הרי שפשיטא להו להמוספ' דאע"פ שאכל שחרית מ"מ יו חיוז כרח וחטאת. למי שאכל שניה ביוה"כ ובאשר לא מלאחי חולק על זה גרין לחוס לדגריהם ולכן גרין לשער באכילת חולה ביוה"כ שלא להאכילו בין כשיעור שיש בו איסור כרת ובין פחות משיעור שעב"פ אסור מן התורה רק מה שמסיפק להזיזו מספק סכנה נפשות וקשה מאוד לשער קן בכל אכילה בשחי' שיתן לחולה וחמהתי שלא ראינו לאחד מהפוסקים ראשונים ואחרונים שהעיר על זה במה שנוגע לאיסור חמור דכרת וגרין זריזות וקפידות יותר מעיקר היחר אכילה שלא יספיקו דגרי ורופא שגרין להאכילו דרך כלל אבל נענין זה גרין לשער דרך פרט בכל אכילה ואכילה. כנלע"ג

הקטן יעקב.

יש כאן ודאי איסור כרת אף שכבר אכלו משמע שכל אכילה ואכילה יש איסור כרת אכן יש לדחות זה דהמוספ' שם הניחו שני פירושים לפירוש הראשון נא לוי לבבל באחד עשר לבני בבל ועשירי לבני חי' ולפירוש השני נא לבבל ביוה"כ של בני בבל סמוך לחשיכה והוא חי' ערב יוה"כ לבני חי' ואחריו לו אסור לן ונאסור לאכול גם עתה דיוה"כ הוא ועל זה אמר להם לא שמעתי מפי ב"ד מקודש וא"כ י"ל לפירוש הראשון שכבר אכלו באחד עשר שלהם באמת לא קשה איך יניחו לאכול באיסור כרת אבל קשיהם היא לפירוש השני שגא ביוה"כ סמוך לחשיכה ורצו להענות עוד יותר מענה עד למחר נערב וזוה הקשו החוספ' האיך יניחו לאכול יש כאן ודאי איסור כרת שהרי אז לא אכלו עדיין וכן משמע קנה מהמשך דגרי החוספ' שם :

אמנם לכאורה יש להביא רא' שמי שאכל ביוה"כ שוב ליכא באכילה שני' איסור כרת ממה דאמרין כריתות (דף י"ח) דעל מה דסנידא לי' רבי זרחא שם ידיעה ספק מחלוקת לחטאת אמר לי' רבא בר חננא לאנני מה אילו אכל חלב כזית שחרית ביוה"כ וכזית חלב במנחה ביוה"כ ה"כ דמחייב שחי חטאות (פירוש ריב"ז במקום אשם חלוי קאי) אמר לי' אבי ומאן יומאן לן דיוה"כ כל שעתא מכפר דילמא

17.08.2018

אוצר החכמה

סימן להי

אלטאגא, תשרי תר"ט לפ"ק.

למחר דשם הוגה קן מפני קושיא דמשנאמר דהכא נוסף הך דקאכיל נהמא נטעות אבל על פי הג"ל נראה דגריסא דכריסות עיקר דזה ודאי מה דנקט דתנקטי' אומנא היינו כיון דאומנא הוא בשר חי שלא נחרך ע"י גישול ומלח הוא דבר קשה ודרך להחנק בו יותר מנשאר מאכלים אבל יקשה האיך יתחייב על אכילת אומנא כזה משום יוה"כ הרי הוי אוכלין שאינן ראויין לאכילה לזה נקט דקאכל נהמא שדרך לאוכלה עם אומנא כנראה בחולין (דף ק"ז) בחוספ' והחייב הוא משום הלחם מכל זה ה' נלע"ג דאוכל בשר בהמה חי בלא מלח ביוה"כ פטור.

אמנם אחר עיון מלאחי בשאלת ארי' (סי' ע"ו) שכתב איפכא מזה שהביא שם קושיא החוספ' בכריסות (דף כ"ג) שהקשו אמה דאמרין בגמרא שם ומי אמר רבי שמעון איסור חל על איסור והתניא רבי שמעון אומר האוכל נבילה ביוה"כ פטור דמאי פריך דילמא שאני יוה"כ משום הכי לא חל על איסור נבילה משום דאינו רק איסור טולל אבל הכא גבי מחר הוי לי' איסור מוסף דחמיר ועל זה כתב השאלת ארי' ולדידי לא קשה מידי דע"כ רבי שמעון לית לי' איסור מוסף דיוה"כ הוי איסור מוסף לגבי איסור נבילה משום דקיי"ל בפרק כל שעה כל איסורים שנתורה איך לוקה עליהם אלא דרך אכילתו וטעמו משום דאכלה כתיב בזה והא ודאי גבי יוה"כ דלא כתיב בי' אכילה אלא כל הנפש אשר לא העונה אפי' אם אכלן שלא בדרך אכילתן כגון אוכל חלב חי וכש"כ בשר בהמה חי כמשכ' החוספ' שם אפילו הכי חייב משום לא תעונה ביוה"כ וביומא (דף פ') לא פטרינן אלא באוכל אכילה גסה ביוה"כ משום דכתיב אשר לא תעונה פרט למיך אבל בשלא בדרך אכילתו דאינו מיך הוא ודאי חייב הרי איסור יוה"כ הוי איסור מוסף אחרת דנבילה שלא כדרא' שריא משום דאכילה כתיב בזה ואם אכלו חי פטור ומאס יוה"כ חייב ומדפטר ר"ש אוכל נבילה ביוה"כ ש"מ דאפילו באיסור מוסף לית לי' אחרת עכ"ל השאלת ארי' ולע"ג דענה החוספ' כמו שכתבתי דממה דאמרין אכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה פטור גם באוכל שלא בדרך אכילתן כגון בשר חי פטור ואין למר דזה דוקא

ס

ראיתי לחקור מי שאכל ביוה"כ ככוחנות בשר חי אש חייב עליו ולכאורה יש ראי' דפטור דהרי כלל אמרו במתניתין ריומא (פ"ח) אכל אוכלין שאין ראויין לאכילה פטור ובפסחים (דף כ"ד) אמרין אכל חלב חי פטור וכחזו החוספ' והא דאמר בחולין (דף ק"ג) אכל נפול טהורה בחיי' בכל שבו נמיתהה בזה שאלני עוף שהוא רך וחי לאומנא וחשיב כדרך הנחתן עכ"ל הרי שרק בשר עוף שהוא רך מקרי חי לאכילה כשהוא חי משא"כ בשר בהמה חי וכן מוכח ממה דאמרין שנת (דף קכ"ח) שאני בר אחוה דחי לאומנא ופי' רש"י כשהוא חי אוכלין אותו גלי מלת הרי בפירוש דרק בר אחוה דריבך קרי' לי' רב חסדא שם חי לאומנא אבל שאר בשר לא שהרי אסור לטלטל בשר הפל תה ע"כ משום דלרוב בני אדם לא חי לאכילה שהרי מה דחי לאחד מותר לטלטל בשנת לאחד שישראל מותר לטלטל הרומה כיון דחי לכהן ואעפ"כ חשיב רב חסדא בשר הפל לא חי והיינו ע"כ משום דמי שאוכל אותו חי באומנא בטלה דעתו אכל כל אדם וא"כ ודאי גם לענין יוה"כ מקרי אוכל שאינו ראוי לאכילה ופטור ואין להביא רא' ממה דאמרין ביומא (דף פ') אומר רב פפא אכל אומנא ומילחא מנטרף ואע"ג דלאו אכילה היא כיון דאכלי אינשי מנטרפין הרי דחשיב אומנא בר אכילה שחייב עליו ביוה"כ דיש לומר דהם איירי באומנא דעוף דריבך שלא רצה להשמיענו אלא דמלח אף דלאו בר אכילה הוא מנטרף לאומנא או י"ל דרק בשר חי בלא מלח מקרי אינו ראוי לאכילה אבל ע"י מלח שנחשב כרוחה נעשה ראוי לאכילה קנה וכשנראה מדברי רש"י בשנת הג"ל ואעפ"כ קרא התנא במנחות להבגליים שאכלו שיער יוה"כ בשנת חי שדעתם יפה אף שמתחילתו אכלו אותו במלח: וזהו פי' נראה לי לישב מה דאמרין בכריתות (דף ז') כרת דיומא לרבי דס"ל דיוה"כ בכל שעתא ושעתא מכפר אפילו בלא שז הכי משכח לה ומשני דילמא כהדי דקאכל נהמא חנקתיה אומנא ומית דלא הוי לי' שעתא ביומא דלכפר לי' וקשה דמאי טרין כהדי דקאכיל נהמא חנקתיה אומנא ולא אמר בקישור דחנקתיה אומנא ומית ואף דבסוגיא דשנועמא באמת נאמר קן קרוב יותר

רזית הלכה כרביצ כיון דנאמח ים רזיה מקרא דעגל דלרין לפרט את התעא
הלא מחמה קרא דאשרי נטוי פסע כסוי חטאה וכיון דהשנים מקסי דהך קרא
דכסוי חטאה קראי שלא יפרס חטאיו צריכי תליך לפרט חטאיו ציו
לצין עלמו והאחרונים נדחקו צדיהור דברי הכימי עיין צב' חוספות ויהיכ לתארימי
נחמה צדיהורק צדיהורברי הכימי והעיקר
כמו שהארתמי דברי ודוקי: ולאמס לפי
קסה הלא דיוצורא דירושלמי ^{ההנהגה} הדיו
פלוגתא אי סייך חטש חסד ונוטה
לענין סך מלחא דלרין לפרט את החטא
וקסה כיון דכין לא איירי בצמרת חטאיו
צדימי חלא דלרמי צומרת חטאיו ציו
וצין קורנ מה ענין חטש חסד או צוטה
סייך צוה ועוד קסה איכ דכאן איירי
צומרת חטאיו צדימי לשיבת רב איירי
צמחא ומפורס למה יהי'סייך חטש צוטה
או חסד כיון דהחטא צלליה מפורס
למה יהיה סייךחטש צוטה וחסד צמורה
'יחד מקורס היודי דברי קורס היודי
גיכ ה' ידוע החטא ולאכפר עיינמי צוה
ורחמי נגוף לשון הירושלמי כיל דהך
ואמחא הדין פלוגתא ספדין פלוגתא לא
קאי על סך דמליני רבי יוחנן - ורביציל
צמטס דנודר צפני חזירו רין והירין לו
חלא צמיו חלא דקאי על סופא דמלחא
זית הכי' חסי הכורד לריןלפרט את הכרד
צנה חסרה והורח חלא אינו לרין
וקאמר דמליני אי לרין לפרט החטא
דמלא דקורנ לרין לפרט את החטא צנה
שעמרת על חטאיו ולרין לפרט את
חטאיו שיפרס ענין החטא על דבר
שעשה ולא כניח מה צללני להחמרת
והיה נדרד לרין לפרט את הכרד לומר
להכססחור מחמרת ושואל חסרה על כרד
אם הכרד ומיד אינו לרין לפרט את
הכרד קורנ צמחא דדי חס החמרת על
מה שגדר וצלנו מהני חרטה וזה כזכונת
הירושלמי וכן רחמי שמיש צב' קרנ
עדה גלוי שרמי וס' לא פירשו כן
ואמנס המנמי' זיל אפטר שמיש כן
לשון הירושלמי ולכך כיון דלכך קיייל לרין
לפרט את הכרד לכך פסק רבינו כוכיל
צוה ציצוב דברי רבינו - (ובצמחא
דקסה לכאורה דצטי' דין בצמכה גיטין
דך ליד קאמר חטש' העוטס דלרין
לפרט את הכרד חטוס שמו ימי הכרד
לדבר איקורס ומחס לא ידע ויתיר הכרד
כמו דטוי' צירושלמי צהפוא עובד
דכרד שלא יפוקה צקצוי' וזל לפני חסי

תרח סדר סעודה המסקת ובו דים :

א אוכלים ומסטיס טורס בין השמשות (א) שצריך להוסיף מחול על הקדש
וחוסה זה אין לו שיעור אלא טורס בין השמשות שזכנו אלף ותיק אמה
קדם הילכה צריך להוסיף מחול על הקדש מעט אי הרבה
ב נשים שאיכלות ושותות עד שחשכה והן אינן יודעות שצווח להוסיף מחול
על הקדש אין פטחין בדין כדי שלא תביאו לעשות בדין
ג והיאם צכ דבר איקור חופס פטיה טונגן ולא יהיו פודין ודוקא פטיה
מפורס נמרה פטיה טהא דלוחימא חלל חס מפירס צמורה מוחין גירו (רין)
פיד דניגס והלמיס נסס הפיטור) חס יודע שאין דבריו נשמעין לא יאמר כרמיס
להוסיף רק פסס אסח חלל לא ירבה צמכותא אפטר שיעור שלא יפסכו חלל נטיד
פייז להוכיחו עד שיכנו פו וקלננו (רין ס'פ הנמי')
ד אם הפסיק מאכלותו בעוד היום גרוד יכול לחזור ולאכול כל זמן שלא
קיבל עליו הענינה
הנה ועיין לעיל סי' תקנ"ג דחס קינל צלל לא הוי קבלה
ה בערב יום הביטורים אין לו לאכול אלא מאכלים קלים להעכל כדי שלא
יהא שבע והמנהג כשחלל
ו הנה וכן אין פלוגתא דנימי המסתמין את הנוף שלא יבא ליד קרי וכן אין לאכול
מאכלי חלב שמרמיס זכ' אפ' (ב) צמעותא שחרי' נהנין לאכלן (מתיביל)

תרמ הטמנת המין בערב יו"ב ובו ס"א :

א מותר להטמין המין בערב יום הביטורים למחצאי יום הביטורים
הנה יש אחרים שאין להטמין ציום הביטורים (עיין צמור) וכן סמנה צמדינות
מלו' (מתיביל)

תרי הרלקת המין ביו"ב ובו דים :

א יקום שנוהגים להדליק נר בליל יום הביטורים מדליקין מקום שנהגו שלא
להדליק אין מדליקין (ואם יש לו נר צניח מייב להלית נמור שזוכי סס
כדי שלא ינזף ליד השמים סס אפטר חליל שרואה אורה חלל הכר צמנימו) (מתיביל)
ב ואם חר להיות בשבת חייבין הכל להדריק
ג והנכנין להדליק נר על שולחן וזל ויהי כביטורים
ד יש מי שאומ' ששברך על הדלקת נר ויום ביטורים' הנה וכן סמנה צמדינות
מלו'
ה בכל מקום מדליקין בבתי כנסיות ובבתי שרשיח ובכפואות האפלים ועל
בני החורמים
ו נוהגים בכל מקום להרבות נרות בבתי כנסיות ולהציע נרות גאים בבית
הכנסת
ז אנה ונוהגים בכל חיס גדול או קטן פושין לו נר (מדרכי ומתיביל) גם נר נמנה
לפניו ולאוח סמח' (כל צו) וכן כזון וכן כזנו מקלס דנואפח ואס כזו נרות
אלו ציום סביטורים אין לומר לעטויס סימור ודליקס (פתיביל ומתיביל) מי טכנה
נרו ציום סביטורים ימור ודליקנו נמולו' וס'פ'וים ואל יכני עוד חלא ינימנו ללוק
מד גתיח' וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכנה צמולאי וייס ניפורים נרו לא הוא ולא אפר
(כך נמלא צמנהניס וניסיס) ייא טיש להניס השלפונס צייכ כמו צמנת (מדרכי ומתיביל)
וכן נוהגין יס שחמנו שטמנו לנצנצ צדימי לנניס קנייס צייכ דומת מלאכי שפרס וכן
ניגמיס לנצנצ הקיסל ספוא גנו וקני גס חוא צנר ממיס ועל ידי זכ' גב הארס ככנס
ובסגר

דאין צו כרס ספיקא לקולל' ומשום חוספת אסור צמיס וחלפדין קרא להכי
וכיון שכן אינו אסור ומיסי חוספת צין קר רעע אסח דרין לכו' יהאמס פמלי
מקמפת עמד כיון דהוקי' יז חין לו שיעור רק רעע אסח דרין לכו' קלח ספמס
ליוהיכ איכ חוס' יוהיכ דאפוקי יומח לא הוי לאלמפרוי אפטר דחיני אסור
ען חמורה דק. צלכול כשיעור צנת אסח
חלל צלכול פתוח ומכסימור רק שחטש
אומר דחי לאלמפרוי הרי עד שיחלל
כשיעור צבר חלף הלך לו זמן חוספת
ואפטר עוד כיון דחוי ויהיכ חף כשיעור
חין צו עלקות ולא כרס חינו אסור
מן חמורה רק כשיעור דכיון דחף חס
ילערף לכשיעור לא יבא ליד חיוצ עלקוי
ואיכ כיון דחוספת אינו אסור רק
כשיעור ובכשיעוי' יז חיוצ כרה צמלס
היום וחלוקין צמסיקו להחמיר יעיב קרא
דחוספת חמי לקורס צין השמעות
וחף לדעת הרמניס : והנה צחל
דקאמר שמיס חוספת חף צמפוקי יומח
וצמפוקי יומח איחחוק איקורס ומיקרי
צמיל' וצללי' צין השמעות אסור חף
לשיעת רציוני זיל יעיב לרין לומר דחוספי'
הוא אחר שיעור צין השמעות חמנס
אחר שמה צמכונת צוה כי היא דומק גדול
לומר דכניקתו חוספת הוא צין
השמעות עלמו וציליחו זמן סמוק'
הוא ציליה כחלה לי דלפטר לומר דחף
ציליחו כימ לפכין צמיס וחי דצהיט
צללי' אסור מפסיקא יס כי'ע לעניקסן
דקיייל צמכנס ליל אחרון אחר שנה
ייצ שנה נעשה גדול ואסור לעשות
מלאכה צמנה וגם מחויב להתענות מן
חמורה ציומיס חסי לו זמן כר כמפסקי
חל' כשנעשה גדול צמולאי' שנת צחחלת
הילכה מייב צמיס למיד חיש דבר חריב
או כיון דציום השכט עלמו ליה מחויב
למור עלמו שלא לעשו'מלאכה כיון דהוי'
קטן חף צמקספת שנה חינו חל עליו
גמלי לעשות מלאכה ואמנס הדבר פשוט
כיון דשנת הוי' יוס שעבר חלא פשוט
מחנה שלא הוי' גדול עדיין לא כתיבי
צו מחויב הוא כשנעשה גדול צמיס
לקיים חוי'שבת הא לעה זה דומה לדעת
הפוסקים חצבין שני גדלות מנה לעת
חס נעשה גדול צמלע יוס השכט
הכי יעלה על הדעת שמוחר לעשו'מלאכה
צמנת עלמו מהיסי והיסי צוה לענין
חוספת שנת ואמנס חסי ה' קטן ציומיכ
וצמולאי ויהיכ נעשה גדול וכמו כן

לכני דקצרי דחשבין עעה לעה לענין סכי גדלוה חס נעשה גדול צמלע יוהיכ
ללמד דכיון דרשאי לחבו' מקלי' מיום חין כחן טענית מערב עד ערב כיון שכני' חלל
ושנה מיום חין יוכן שצמלע היום כשנעשה גדול יחילל להענינה הרי חין
כחן הפנית כלל דמכנית צעינן סיהיי' עעה לפת חוס גרע חמננית סעוסי חס
צמור וכיס לענין חוספת עינני' לדידן כשנעשה עינני' חוספת צחחלת ליל מולאי ויהיכ
לא סייך צוה חוספת עינני' כלל דאין זה עינני' כיון דחלל וסחח קמוך לצין השמעות
חין צוה עינני' כלל וצוה כחלה לי רחיה דחוספת מלאכה עיב אסור מן חמורה
דחי כינח דקרא חמי רק לחוספת עינני' איכ עיב לחקור ציליה גיכ חמי' דצין
השמעות דקלי' אסור ולענין כניסס' סיום לצין השמעות נכר קחתי לשיטת דבני
ויצו כחלה לפי' דלכך נקס צמניסס' סיום וענינחס חס כשצוויכס צמספה לחודש
צמרב היינו לפכין עינני' ולענין צוקו סיום נקט מערב עד ערב שצמנה צמכנס
והיינו כמי' דלענין כניסס' סיום כי'ע לענין צמיס' כיון דעמד ספק אינו אסור ען
חמורה ואין לנו איקורס רק עטוס חוספת חלל צמיס' דלפוקי יומח דנלליה
אסור חין השמעות ואין יע דק לענין קטן שגדיל צמולאי' ויהיכ וכבר מחנני
דלענין עינני' לא סייך זה כיון שכבר חלל וסחח צמלס סיום צללי' חין כחן עינני'
ועי' לענין מלאכה ועיב כקט שצמנה צמכנס דוק היעז :

(ג) במעודה שחריה כו' : עיין צפי' עמר ונל' חלל ונל' חלל ונל' חלל ונל' חלל
בסעודה שחרי' ויכל צמר זכר ונל' חלל ונל' חלל ונל' חלל ונל' חלל ונל' חלל
עלינו וכחלה לי רחי' לרצוי מהרייל דצמיס דכזכונת דף ה' חלל דקאמר דעמס
איבור הכסואין צמיס' וצמיס' עטוס בורה שמו' יחוטו צן עוף קאמר שמיס' אי סכי
יוהיכ שחל לחיות צמני' צמנת ידחה גיירה שמו' יחוטו צן עוף ועשי' חס' חילל
ורוחא פירשטי' ציליה דקסומת עיסיכ אינו עד למחר מצוחר עליון רשי' דהיי'
מנהג חלל כמחלי' צמר צמחרי' ומלשון שמיס' עלמו גיכ מוחב כן דלחלי' לא סיי'
עולה על דעת שמיס' להקטוה עיסיכ שחל לחיות צמני' צמנת וכמיס' הרשעיל
חדידוטי' סס ועוכה כדעה מהרייל ואמנס לי כחלה דרך כזון צוה עטוי' עמיס צמס
צמטונס אסח צחל דלפני' ר' עקיבא ורשני' נדריס דף כיד כזכור מן הצמר אי מוחר
צמער עופות ופסקו הסוקי' כעאל דלמר לחקור צמער עופות וממור' מדוע
יפקוק כרייב נכר צמני' וחצרי' דקחס ממחמינן קוצי כרייב חמן חכיון אסור
שלא יאכל צמר עד חלוס אסור לאלל עד לני' חלוס וסיינו עד סמורס העפסקי'
חל

סימן לו

מצות חינוך בתענית יוה"כ ושאר תעניות

ציוה"כ. וכן נראה מדברי הפוסקים שלא הזכירו חינוך התינוקות בט"ו. ואפשר דזה רמז התנא באומרו 'ציום הכיפורים' כלומר דמחנכין אותם דוקא ביום כפור אבל בט"ו לא, עכ"ל. הרי מבואר בדבריו דחובת חינוך זו שייכת רק ציוה"כ ולא בשאר תעניות ציבור. וכ"כ בספר שיח יצחק"ד. וכבר תמה בזה הגר"י ז"ל (אוצרות רבומיו מנרסק עמ' ט"ז) אמאי באמת לא תקנו לחנך את הקטנים לשעות גם בשאר תעניות כמו ציוה"כ, וז"ע. [ולהלן נעטט תירוטו של הגר"י].

חינוך לשעות שייך רק ביוה"כ שהמצוה היא כל רגע ורגע

ב] והנה בפשוטו היה נראה ליישב דלא שייך חינוך לשעות בשאר תעניות ציבור. דבאמת יש לתמוה איך נתנו חכמים דין חינוך לשעות ציוה"כ, הלא כלל צדינו שאין מצות חינוך נוהגת אלא כשאפשר להקטן לעשות המצוה בשלימותה כגדול נשין רטצ"א סוה"ג, ב]. וכיון שאין הקטן ראוי להתחנך להתענות כל היום, איך מחנכין אותו ציוה"כ לשעות.

ונראה לומר בזה עפ"י מה שנתפסק בעל הערוך לנר בשו"ת בנין ציון (סי'

מאי שנא דמחנכין הקטנים לשעות רק ביוה"כ ולא בשאר תעניות

[א] כתב המחבר בה"י יוה"כ (סי' תרע"ז ס"ז) וז"ל, קטן (הנראה) בן ט' שנים שלימות, וכן י' שנים שלימות, מחנכין אותו לשעות, כיצד היה רגיל לאכול צד' שעות ציום מאכילין אותו בשלשה, היה רגיל לאכול צד' מאכילין אותו ברביעית, לפי כח הבן מוסיפין לענות אותו בשעות, עכ"ל. ומקורו במשנה ביומא (פ"ב, א) התינוקות אין מענין אותן ציום הכפורים, אבל מחנכין אותן לפני שנה ולפני שנתיים בשביל שיהיו רגילין במצוות, ע"כ. ואיתא בגמ' תניא אי זה חינוך, היה רגיל לאכול צד' שעות מאכילין אותו לשלוש, בשלוש מאכילין אותו בארבע, ע"כ. [ולהלן יתבאר דין משלימין מדרבנן].

והנה בשאר תעניות לא מצינו בשו"ע הלכה זו, שיהא חיוב לחנך בהם את הקטנים לשעות. ובאמת כבר דקדק כן התוספת יוה"כ מלשון המשנה, שכתב וז"ל, קצת קשה חיצה 'ציום הכיפורים' דפשיטא דציוה"כ עסקינן. והנה לענין דינא נסתפקתי אם מחנכין התינוקות לט"ו ולשאר תעניות, ולכאורה נראה לדין מחנכין אותם כי אם

פ"ד. ועיי"ש שהביא בשם שו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' קי"א) וז"ל, החינוך לתינוקות בדי' צומות, אם לשעות לבריאים בלבד מנהג יפה הוא, וכן במעוט תענוג, עכ"ל. הרי מפורש בדבריו שאינו מדינא אלא מנהג יפה.

ל"ד) זיסוד מלוח "תענו את נפשותיכם" וז"ל, שאלה, חולה שיש בו סכנה שעפ"י הרופאים צריך לאכול ולשתות ציוה"כ יותר מכשיעור, אם צריך לשער בכל אכילה ושתייה אם יש סכנה כשלא יאכל וישתה, או אם נאמר דמצות "תענו את נפשותיכם" היא דמערב עד ערב, וכיון דלא יכול לקיים מצוה זו מפני הסכנה, שוב אין קפידא אם יאכל וישתה באותו יום גם בלא סכנה, עכ"ל. הרי שנסתפק אם מלוח 'ועניתם' היא מצוה אחת לכל היום, שחייב להתענות מערב עד ערב, ולכן חולה שהותר לו לאכול בתחילתו ניתר לו לאכול בשאר כל היום, או"ד צריך לשער בכל אכילה ואכילה, כי אע"פ שהותר לו לאכול בתחילת היום, קיים עליו עדיין חובת עינוי גם בשאר כל היום. וביתר ביאור הביא חקירה זו בספרו ערוך לנר במס' כריתות (י"ח, ב) וז"ל, די"ש לחקור בחולה שמסוכן והוצרך לאכול יותר מככותבות ציוה"כ, אם אח"כ מותר לאכול ציוה"כ זה אפילו אין כאן סכנה עוד, אי נימא כיון שלא שייך בו עוד "תענו את נפשותיכם" דמשאכל כבר אינו מעונה, א"כ אין עליו עוד חיוב עינוי יוה"כ, או נימא דמצות 'תענו' הוי כ"ל רגע ורגע, עכ"ל.

ובפשיטות ספק זה הביא שם בצנין ציון רחיה אלימתא דמלוח דמלוח היא וז"ל, אמנם לכאורה יש להביא רחיה שמי שאכל ציוה"כ שוב ליכא באכילה שניה איסור כרת, ממה דאמרינן כריתות (י"ח, ב) דעל מה דס"ל רבי זירא שם ידיעות ספק מחלקות לחטאת, אמר ליה רבא בר חנא לאצבי מה אילו אכל חלב כזית שחרית ציוה"כ וכזית חלב במנחה ציוה"כ ה"נ דמחייב שמי

חטאות וכו', והלא יפלא וכי למשכח חיוב שתי חטאות באכילת יוה"כ צריך למינקט חלב, הלא גם באכילת היתר יש חיוב ציוה"כ, הלא ע"כ מוכח דכיון שכבר אכל שחרית ביודה"כ ליבא עוד חטאת באכילה במנחה, עכ"ל. הרי הביא צעל הערל"י רחיה ברורה דעל אכילת היתר צ' פעמים ציוה"כ אינו מתחייב על השניה, ולכך איצטרך להש"ס למינקט דמיירי באכל חלב צ' פעמים ציוה"כ.

אמנם שוב דחה רחיהו צוה"ל, אצל מה אעשה שהתוס' (ד"ה הא) לא סבירא להו כן, שדחקו לתרץ דלכך נקט חלב ולא היתר דא"כ הוי צריך למינקט ככותבת שהוא שיעור אכילת יוה"כ, לכך נקט כזית חלב שהוא פחות. הרי שפשיטא להו להתוס' דאע"פ שאכל שחרית מ"מ יש חיוב כרת וחטאת למי שאכל שנית ציוה"כ. ובאשר לא מצאמי חולק על זה צריך לחוש לדבריהם, ולכן צריך לשער באכילת חולה ציוה"כ שלא להאכילו בין כשיעור שיש בו איסור כרת ובין פחות מכשיעור, שעכ"פ איסור מן התורה, רק מה שמספיק להוציאו מספק סכנת נפשות, עכ"ל. הרי דמסיק שאם אכל כבר ציוה"כ נשאר עליו חובת עינוי לשאר כל היום, והיינו הנ"ל שכתב לעיל דמלוח 'תענו' הוי כל רגע ורגע.

ולפי"ז יש ליישב איך שייך חינוך לשעות ציוה"כ, דכיון שהמלוח היא כל רגע ורגע, הרי שפיר שייך לחנכו לשעות כי העינוי של כל רגע ורגע מלוח בפנ"ע היא, ולכן שפיר איכא חינוך למלוח בשלימותה.

ובמזילא יש ליישב קושיית הגרי"ו ז"ל דלכך לא שייך חינוך לשעות בשאר

תעניות ליצור, דהתם פשיטא דיסוד המלוא
הוא לעשות יום תענית, ואינה צגדר איסור
אכילה בפני"ע כל רגע ורגע, אלא החפלא
של המלוא היא להתענות כל היום כולו,
ולכן פשיטא דלא שייך שם חינוך לשעות,
שאם יתענה למקצת היום אין זו מלוא
בשלימותה וליכא בזה חובת חינוך.

מלבד יום התענית יש איסור אכילה ביום
 תענית

ג] אך לכאורה יש לטעון על זה עדיין,
 דהנה יעויין במשנה ברורה (סי' תקמ"ט
 סק"ג) שהביא בשם הפוסקים בזה"ל, מי
 שטעה ואכל בהם [פי' בת"י] מ"מ לריך
 להשלים התענית אחר שאכל, דמי שאכל שום
 יחזור ויאכל שום, עכ"ל. הרי מבואר דגם
 בתענית ליצור אם אכל יש עליו עדיין חיוב
 להשלים תעניתו. ומקורו באו"ז (הל' תענית
 סי' ת"ז), ומרומת הדשן (סי' קנ"ו). וקשה
 דכיון דיסוד המלוא הוא להתענות כל היום
 ולעשות יום תענית, הרי מאחר שאכל ציטל
 תעניתו, ומאיה טעם אסור לו לאכול עד
 סוף היום, ול"ע.

וכבר עמד ע"ז הגר"ח זל"ל (חידושי הגר"ח
 על הש"ס סוף מס' נדרים) וז"ל, ממה
 שמבואר בתענית (י' ב) דמשלים תעניתו אם
 שח ואכל, מוכח דהיום אסור באכילה ולא
 רק דאיכא חיוב תענית, עכ"ל. הרי מבואר
 דמלבד דין היום תענית, יש איסור אכילה
 ביום התענית, ולכן אע"פ שנתצטלה
 ה'תענית' כשאכל, נשאר עליו עדיין איסור
 אכילה כל רגע ורגע. וכיון שכן הדרינן
 לקושין, מדוע אין מחנכין את הקטנים
 בתענית ליצור, הרי שפיר שייך לחנכם לשעות
 באיסור אכילה זו, ול"ע.

לא שייך איסור האכילה ביום תענית אלא
 למי ששייך לעיקר מצות התענית

ד] אך השיב ע"ז בני היקר והנעלה משה
 נ"י דאע"פ שיש איסור אכילה בפני"ע
 ביום התענית, מ"מ אין זה איסור בפני"ע,
 אלא חלק מעיקר מצות התענית ליצור, דעס
 חובת עשיית יום תענית קצעו בו גם איסור
 אכילה כל רגע ורגע. וכיון שכן מסתברא
 דרק מי ששייך לעיקר מצות יום התענית
 שייך אצלו איסור האכילה, אבל קטן שאינו
 שייך לעיקר מצות התענית לא שייך לחנכו
 רק על איסור האכילה, עכ"ד.

ליכא חובת חינוך על הפרשה מאיסורים

ה] ובלא"ה נראה דל"ש מצות חינוך על
 איסור אכילה זו, דהלוא כתבו התוס'
 בנזיר (כח, ב ד"ה בנז) וז"ל, דחינוך לא שייך
 אלא להזהירו לעשות ולקיים מצוה, אבל
 להזהיר מלעבור אין זה חינוך, והוא דפרק
 בתרא דיומא (פג, א) היינו קיום מצוה
 'ועניתם', עכ"ל. הרי שכתבו דלא שייך מצות
 חינוך למנוע מלעבור על איסורים, ושאיני
 יוה"כ שאין החינוך על איסור אכילה אלא
 על קיום מצות 'ועניתם'. וכ"כ התוס' ישנים
 בסוגיא (ד"ה בן) וז"ל, ואומר ה"ר אליעזר
 ממין דחינוך לא שייך אלא שיעשה מצוה
 ולא פרושי מאיסורא, והא (דמחזיקין) [דקרינן]
 הכא [חינוך] במה שמענין אותו ציוה"כ, אין
 זה אפרושי מאיסורא שמפרישין אותו
 מלאכול, אלא הוא חינוך שמחנכין אותו
 במצות 'ועניתם את נפשותיכם', עכ"ל.

ובמילא מיושב היטב, דלכך לא שייך לחנך
 לשעות על איסור האכילה
 בתעניות ליצור, דאין מחנכין ליצור מלעבור

על איסורים. אך אין ליישב בזה עיקר הקושיא הנ"ל דלכן ל"ש חינוך על מצות תענית ציבור, משום שאין מחנכין על איסורים, תענית ציבור אינה בגדר איסור אכילה כל היום אלא קיום מצות הנהגת יום תענית, ולכן לזה נריכים אנו עדיין לתירוץ הנ"ל דל"ש חינוך לשעות בתי"ש כיון שהתענית כל היום מצוה אחת היא, וכמשנ"ת.

הרי מצוה ללא ס"ל כמסקנת הערל"י, דלפי"ד הערל"י פשיטא דקטן שנחגדל צאמצע יוה"כ מתחייב מיד להתענות, כי המצוה היא כל רגע ורגע, ואין רגע זה תלוי בחיוב הרגע שלפניו, ופשיטא שמיד חל עליו חובה להתענות עד סוף היום. אך מ"מ כך היא דעת הישוע"י דיש לה דין תענית מעט לעת. וצאמת כך נקט הערל"י במס' כרימות מסבירא וז"ל, אכן הסבירא נוטה כשיטה ראשונה כיון שכבר אכל ומיחבא דעתיה אין שייך עוד אללו עינור, עכ"ל.

תירוץ זה לא א"ש לדעת הישועות יעקב

[ו] אמנם כל זה לא יתכן אלא אם נפרש כמסקנת הערל"י הנ"ל דציוה"כ המצוה היא עינור בכל רגע ורגע, ולכן שייך חינוך לשעות רק ציוה"כ ולא בתי"ש. אך לא כו"ע סביר הכי, דהנה יעוין בישועות יעקב (סי' מר"ח סק"א) שכתב חידוש לדינא וז"ל, להני דסביר דחשבינן מעט לעת לענין שני גדלות, אם נעשה גדול צאמצע יוה"כ, נלענ"ד דכיון דרשאי לאכול מקצת היום, אין כאן תענית מערב עד ערב, כיון שכבר אכל ושתה היום אין יתכן שצאמצע היום כשנעשה גדול יתחיל להתענות, הרי אין כאן תענית כלל דתענית בעינור שיהיה מעט דעת, עכ"ל"ס. הרי מצוה דנקט דאיסור אכילה דיוה"כ הוי מדין תענית ובעינן שיהא מעט לעת, ולכן קטן שאכל בתחילת היום ונחגדל צאמצע היום לא שייך לחייבו להתענות עד סוף היום.

עכ"פ מתבאר מדברי הישוע"י דס"ל דמצות עינור ציוה"כ שזה ליום תענית דבעינן להתענות כל היום כולו. ולפי דבריו יקשה בתרמי, מלא דכיון שציוה"כ מצוה אחת היא אין חייבו לחנך את הקטנים לשעות, הרי אין כאן מצוה בשלימותה. ועוד דמאחר שאפשר לחנך קטנים לשעות ציוה"כ, מדוע אין מחנכים אותם גם בתעניות ציבור לשעות, וז"ע.

עדיין צ"ע מדוע לא חייבו לחנך הקטנים בתעניות להשלים

[ז] ובלא"ה יש לשדות נרגא בחירון הנ"ל, ללא הרווחתו בחירון זה אלא ליישב קושיית הגרי"ו מדוע לא תקנו לחנך את הקטנים 'לשעות' בתי"ש. אך בלא"ה יש להקשות מדוע אין מחנכין קטנים בני י"א

ס"ה. עיין בספר דביר הקודש (יוה"כ סי' ג') שהקשה על הישוע"י דאע"פ שלא שייך לקטן זה מצות עינור דמעט לעת, אמאי גרע ממי שאכל בתענית ציבור דיש עליו איסור אכילה עד סוף היום, כנ"ל. אמנם גם ע"ז השיב בני היקר משה ניי"ו כדבריו הנ"ל, דאיסור אכילה זה נאמר רק למי ששייך לחובת התענית של כל היום, וכיון שקטן זה אינו שייך לחובת התענית של כל היום, אינו שייך גם לאיסור האכילה כל רגע ורגע.